

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

SUVALKŲ LIETUVIŲ ŠVIETIMO IR KULTŪROS REIKALAI – Petras Maksimavičius	3
1949 M. DEKLARACIJA STEBINA AUTORIŲ IŽVALGOMIS IR IŠMINTIMI	5

MŪSŲ INTERVIU

„JOTVA“ ŠVENČIA! 70-ASIS CHOREOGRAFINIO SAMBŪRIO JUBILIEJUS – Jurgita Stankauskaitė	6
--	---

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

KAD NEBŪTŲ DAUGIAU KARŲ... – Irena Berneckaitė	10
---	----

VISUOMENĖ

IŠ VERONIKOS VALUKONIENĖS ATSIMINIMŲ – Eugenija Pakutkienė	13
---	----

ŽMONĖS

PERPLAUKUS ATLANTĄ – Vytautas Pečiulis	17
---	----

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

IŠKELIAVUSI SU BUNDANČIU PAVASARIU – Vida Jolanta Stankevičienė	20
--	----

SVEIKA GYVENSENA

PUNSKO VALSČIAUS SOCIALINIŲ PROBLEMŲ ĮVERTINIMAS	22
--	----

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Žiedai Motinai (Vidos Valinčienės nuotr.)
Prieblandoje (Ramonos Masionytės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,
ul. A. Mickiewicza 23

tel. / faks. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny,
ul. Wileńska 9
tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2021-04-27

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

Zadanie pn. „Wydanie 24 numerów dwutygodnika „Auśra” zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą „Lenkijos lietuvių tautinio sąmonin-
gumo ugdymas“ iš dalies remia Spaudos, radijo
ir televizijos

rėmimo fondas
(gauta parama per
projekto įgyven-
dinimo laikotarpį
– 8000 eurų).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Yra nemažai tiesos pasakyme, kad viena mirtis – tai tragedija, milijonai – statistika. Šiandien skaitau, kad Lenkijoje vien per vieną dieną dėl Covid-19 pandemijos mirė 740 žmonių. Pasaulyje mirčių skaičius perkopė 3 mln. Mirimų pagreitis didėja. Tačiau per metus apsipratome su tokio pobūdžio informacija. Kol nesužinome, kad mirė mūsų giminaitis, kaimynas ar artimas pažįstamas, tokios žinios mus veikia kaip eilinės dienos informacijos. Toks yra žmogus...

Kartais atrodo, kad pandemija labiau mums trukdo dėl įvairių ribojimų: negalima nuvykti į užsienį atostogauti, negalima burtis, negalima to, ano. Tačiau kas kūrybiškesnis, tas tą „negalėjimą“ paverčia naujomis galimybėmis. Laimė yra tai sugebėti, o ne skystis dėl netinkamo laiko, dėl apėmusio tam tikro paralyžiaus. Taigi nepaisant negandos, kuri vadinasi koronavirusas, gyvenimas tęsiasi. To puikus pavyzdys yra „Jotvos“ sambūris, kuris šiais metais švenčia įkūrimo 70–metį. Šiame „Aušros“ numeryje turite galimybę paskaityti, kaip gyvuoja „Jotva“, persikėlusį į virtualiąją erdvę, ir kokie jos planai. Gal kasmetinio tradicinio Motinos dienos skirto koncerto ir nebus. Tačiau, anot sambūrio vadovės, yra planų susitikti gamtoje. Apie tai plačiau J. Stankauskaitės straipsnyje.

Pernai prasidėjęs Suvalkų lietuvių naujas projektas – vaikų darželis – greit minės pirmuosius darbo metus. Idėja kurti mokyklą nėra mirusi. Lenkijos lietuvių bendruomenė ir LR konsulas Seinuose susitikime su Suvalkų miesto prezidentu aptarė Suvalkų lietuvių švietimo ateities planus. Prezidentui buvo įteiktas vaikų tėvų raštas dėl noro kurti mokyklą. Apie tai plačiau skaitykite P. Maksimavičiaus straipsnyje.

Suvalkų lietuvių švietimo ir kultūros reikalai

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Epideminė padėtis Lenkijoje šiek tiek sujaukė kasdienį gyvenimą. Sudėtinga planuoti ir rengti susitikimus, prognozuoti, kaip atrodys mūsų gyvenimas po mėnesio ar pusmečio. Tačiau gyvenimas nestovi vietoje. Prieš kelerius metus suintensyvėję darbai dėl lietuvių kultūros ir švietimo centro steigimo Suvalkuose neužgeso. Juolab kad jau beveik metus šiame mieste sėkmingai veikia lietuviškas vaikų darželis, o jam nuomojamos patalpos šiek tiek tarnauja taip pat kultūrinei veiklai.

Š. m. balandžio 20 d. lietuviško vaikų darželio tėvų komiteto pirmininkas Alius Kliučinskas visų darželių lankančių vaikų tėvų vardu kreipėsi į Suvalkų miesto prezidentą ir paprašė spręsti lietuvių švietimo mieste problemas, visų pirma įkurti lietuvišką pagrindinę mokyklą, kurioje vaikai, baigę darželį, galėtų tęsti mokslą gimtąja kalba. Tai nors ne pirmas, tačiau labai svarbus ir aktualus kreipimasis. Pirmaisiais mokslo metais susirinko nelabai gausus darželinukų būrys, bet ateinančiais metais, kaip prognozuoja direktorė, jų gali būti 28–30. Nors tėvų, kurie nori savo vaikus leisti į darželį, registracija dar vyksta, matyti, kad jų skaičius padvigubės ir teks spręsti nemažai papildomų problemų. Visų pirma patalpos, kurios šiuo metu nuomojamos darželiui, bus per mažos didesniajam vaikų skaičiui. Kitas klausimas, kurį kelia tėvai – kas toliau? Natūralu, kad jie planuoja savo vaikų mokymosi kelią ir stengiasi kuo labiau pasirūpinti jų ateitimi. Taigi klausimas, ar vaikas galės tęsti

mokslą gimtąja kalba pagrindinėje mokykloje, yra labai natūralus ir suprantamas. Tai neretai gali lemti apsisprendimą, ar leisti vaiką į jau veikiančią lietuvišką darželį, ar geriau iš karto rinktis šalia pagrindinės mokyklos esantį lenkišką darželį.

Minėtame tėvų komiteto prašyme įkurti lietuvišką pagrindinę mokyklą pabrėžiama, kad ugdymą gimtąja kalba jiems garantuoja Lenkijos tautinių mažumų įstatymas. Primenama, kad jau daug metų sėkmingai veikia lietuviškos mokyklos Punske, Seinuose ir Vidugiriuose. Maža to, tėvai pažymi, jog daugelis jų šias mokyklas patys baigė, todėl puikiai suvokia tokio švietimo vertę ir nori, jog jų vaikai taip pat turėtų galimybę mokytis gimtąja kalba. „Vaikų darželis tai tik pirmas mūsų vaikų – lietuvių kilmės Lenkijos piliečių, Suvalkų miesto ir rajono gyventojų – mokymosi etapas. Reikalinga mokykla, kurioje vaikai galėtų tęsti mokslą gimtąja kalba. Švietimas tai vienas svarbiausių tautinės ir etninės tapatybės saugojimo įrankių“, – rašoma kreipimesi į Suvalkų miesto prezidentą. Rašte primenama, kad Suvalkuose, kurie pastaraisiais metais sparčiai vystosi, gyvena daug jaunų šeimų, kurios nėra vienalytės tautiniu požiūriu, ir jos dėl savo kultūros išsaugojimo ir sklaidos esą didelis Suvalkijos turtas.

Ar į šį kreipimąsi bus atsižvelgta, ar jis taps eiliniu raštu, kuris atguls Suvalkų miesto savivaldybės valdininkų stalčiuje, netrukus pamatysime. Svarbu, kad lietuviškos mokyklos steigimo Suvalkuose

Iš kairės: LLB valdybos pirmininkė J. Malinauskaitė-Vektorienė, Suvalkų miesto prezidentas Č. Renkievičius, LR konsulato Seinuose vadovas ambasadorius R. Motuzas, Vysk. A. Baranausko fondo valdybos pirmininkė D. Valukonytė, LLD pirmininkas A. Vaicekaskas

klausimas nelieta užmirštas ir jį išgirsta įvairaus lygmens Lietuvos ir Lenkijos pareigūnai, jis įtraukiamas į susitikimų, vizitų ar derybų darbotvarkes. Tai įprastas kelias. Taip buvo Seinuose statant paminklą lietuvių poetui ir Seinų vyskupui Antanui Baranauskui ar sprendžiant „mokinio krepšelio“ grąžinimo Seinų „Žiburio“ mokyklai klausimą. Žinoma, svarbus pačių mokinių tėvų užsispyrimas, prasmės matymas ir noras siekti užsibrėžto tikslo. Jeigu tai bus, Suvalkuose lietuviška mokykla įsisteigs. Ir žymiai padidins mokiniams galimybes ateityje rinktis Lietuvos, Lenkijos ar dar labiau nutolusius universitetus arba darbą įmonėse, kur geras lietuvių kalbos mokėjimas žodžiu ir raštu suteikia dvigubas galimybes siekti karjeros.

Lietuvių kultūros ir švietimo centro steigimas Suvalkuose svarbus Lietuvos valstybei. Be LR Vyriausybės finansinės ir politinės paramos lietuviškas vaikų darželis Suvalkuose negalėtų veikti. Buvusio LR premjero Sauliaus Skvernelio vizitai

Suvalkuose, Lietuvos diplomatų ir kitų valstybės pareigūnų pastangos spręsti lietuvių švietimo ir kultūros problemas vis labiau rodo, kad anksčiau ar vėliau Lenkijos institucijos turės į Suvalkuose gyvenančių lietuvių ir jų organizacijų balsą įsiklausyti.

Š. m. balandžio 22 d. LR konsulato Seinuose vadovas ambasadorius Remigijus Motuzas susitiko su Suvalkų miesto prezidentu Česlavu Renkievičiumi (Czesław Renkiewicz). Susitikime dalyvavo taip pat Lenkijos lietuvių bendruomenės valdybos pirmininkė ir Suvalkų lietuvių vaikų darželio direktorė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė, Vysk. Antano Baranausko fondo valdybos pirmininkė Danutė Valukonytė bei Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos direktorius Algirdas Vaicekaskas.

Susitikimo metu ambasadorius pažymėjo, kad abi šalys turi daug bendrų interesų, todėl vyksta nuolatinis dialogas aukščiausiu lygmeniu. Priminė, kad kovo pabaigoje nuotoliniu būdu vyko Lietuvos ir Lenkijos parlamentinės asamblėjos posėdis, kurio

darbotvarkėje svarbiausias klausimas buvo sąlygų tautinių mažumų švietimui sudarymas. R. Motuzas atkreipė dėmesį, kad Suvalkuose praėjusių metų rudenį pradėjo veikti lietuviškas darželis, kuriame ugdoma per 20 vaikų. Norinčiųjų jį lankyti būtų dar daugiau, tačiau Suvalkuose gyvenančių lietuvių šeimas jaudina tolesnio mokymosi lietuvių kalba galimybės. Todėl ambasadorius kartu su lietuvių bendruomenės lyderiais kreipėsi į prezidentą, prašydami spręsti patalpų lietuvių kultūros ir švietimo centrui Suvalkuose klausimą. Pabrėžė, kad jau prieš dvejus metus abiejų šalių premjerai sutarė, jog toks centras Suvalkuose turėtų būti įkurtas. Tačiau jis tikisi taip pat aktyvesnių Suvalkų miesto valdžios veiksmų.

Lenkijos lietuvių bendruomenės atstovai pabrėžė, kad lietuviško vaikų darželio įkūrimas Suvalkuose negali pakankamai užtikrinti mieste gyvenančių lietuvių poreikių švietimo srityje. Pasak jų, reikia kuo skubiau kurti lietuvišką pagrindinę mokyklą, kad ugdymo gimtąja kalba procesas būtų pratęstas. Kai nėra lietuviškos mokyklos, labai sudėtinga prognozuoti, kiek joje galėtų mokytis vaikų, kadangi ne visi tėvai ryžtasi vaikus leisti į darželį, nors darželinukų skaičius nuo kitų mokslo metų pastebimai augs.

Prezidentas Česlavas Renkievičius pripažino, kad patalpų klausimą Suvalkų mieste išspręsti nėra paprasta. Pasak jo, atsizvelgiant į būsimos įstaigos statusą, tuo turėtų rūpintis steigėjai – pačios lietuvių organizacijos. O sprendimas dėl patalpų skyrimo iš valstybės išdo, jo nuomone, turįs būti priimamas Varšuvoje. Konsulato vadovas R. Motuzas su tuo nesutiko, pabrėždamas, kad tautinių mažumų poreikius jų gyvenamojoje vietoje paprastai sprendžia vietos valdžia.

Baigiant susitikimą susitarta palaikyti ryšius ir svarstyti įvairius šios problemos sprendimo variantus.

1949 m. deklaracija stebina autorių įžvalgomis ir išmintimi

Koks gi buvo teisinis Lietuvos statusas okupacijos metais, koks partizanų vaidmuo siekiant veikti pogrindžio valstybėje? Apie tai istorikė dr. Aistė Petrauskienė Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje kalbėjosi su Konstitucinio Teismo (KT) pirminku prof. dr. Dainiumi Žalimu.

Pernykštę liepą Lietuvos KT gavo bene geriausią progą pasisakyti, koks yra Konstitucinio įstatymo santykis su kitais valstybės pamatiniais aktais, kurie buvo priimti dar iki Konstitucijos. Štai taip ir atklysta iki Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio (LLKS) Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaracijos. Tąkart KT reikėjo labai aiškiai pasakyti, kokią vietą ji užima Lietuvos teisės sistemoje. Ir ne tik ji, bet ir 1918 m. vasario 16 d. aktas bei 1990 m. kovo 11 d. aktas.

Reikia priminti, kad 1949 m. vasario 16-oji ypatinga tuo, jog šią dieną pasirašyta partizanų deklaracija. Joje skelbta, kad LLKS Taryba yra aukščiausias tautos politinis organas, vadovaujantis politinei ir karinei kovai už laisvę.

Anot D. Žalimo, LLKS Tarybos deklaracija – vienas pamatinių Lietuvos konstitucinių aktų. „KT turėjo vertinti, koks yra jos statusas, bet prieš tai reikėjo pasisakyti apie Tarybą ir kaip apskritai vertinti visas partizanų pajėgas. Dar anksčiau buvo klausimai, susiję su karinės tarnybos okupacijos metais vertinimu. KT pasakė, kad okupacijos metais Lietuvos valstybei galima tikrai tokia tarnyba, kuri buvo atlikta arba Lietuvos diplomatinėje tarnyboje užsienyje, arba ginkluotojo pasipriešinimo gretose. Partizaninis karas – ne kas kita, kaip ginkluotas konfliktas tarp dviejų valstybių: Lietuvą okupavusios Sovietų Sąjungos ir Lietuvos Respublikos.

Dar 2013–2014 m. buvo pasakyta, kad partizanai – ne kas kita, kaip Lietuvos ginkluotosios pajėgos“, – aiškino D. Žalimas.

LLKS Tarybos deklaracijoje aiškiai minimas įsipareigojimas Visuotinei žmogaus teisių deklaracijai. Tai reiškia, kad LLKS Taryba, vertinanti ją valstybiškai, buvo ne kas kita, kaip aukščiausioji tuometinė Lietuvos Respublikos valdžios institucija.

O štai jos priimta deklaracija kartu su 1918 m. vasario 16 d. ir 1990 m. kovo 11 d. aktais dabar galiojančios 1992 m. Konstitucijos požiūriu yra netgi virškonstitucinio pobūdžio – tam tikra prasme turi didesnę galią nei Konstitucija, nes Konstitucija iš jų ir kyla. Todėl, kaip aiškino

D. Žalimas, Konstitucija negali jų paneigti, tik plėtoti tuose aktuose įtvirtintus principus.

„Šia prasme jie nekeičiami – nė vienas žodis. Be to, tam tikros jų nuostatos šiuolaikinės Konstitucijos požiūriu yra nekeičiamos ir nepanaikinamos. Tai – trys pamatiniai valstybės konstituciniai principai: valstybės nepriklausomybė, demokratija, prigimtinis žmogaus teisių ir laisvių pobūdis“, – kalbėjo KT pirmininkas.

1949 m. deklaracija kyla iš 1918 m. akto – ji skirta jį įgyvendinti tomis specifinėmis sovietų okupacijos sąlygomis. Tas pats pasakytina ir apie 1990 m. kovo 11 d. aktą.

„Žinant, kaip deklaracija gimė, stebiesi, iš kur galėjo būti tokia autorių išmintis ir įžvalgos į ateitį. Ši deklaracija totaliai dekonstruoja bet kurią sovietų propagandą, nes deklaracija, kaip pamatinis konstitucinis aktas, labai aiškiai demonstruoja, kad tai nėra kažkokie sukilėliai, nežinantys, ko siekti. Jie savo programiniais dokumentais išreiškė tokias idėjas, iki kurių buvo labai toli Lietuvą okupavusiai Sovietų Sąjungai“, – komentavo D. Žalimas.

Deklaracijoje labai aiškiai išreikšta parlamentinės respublikos tradicija. Be to, ten atmetas autoritarizmas: aiškiai pasakyta, kad Lietuvos Respublika turėtų būti atkuriamą remiantis 1922 m. Konstitucijos dvasia, pasmerkti sovietų bei nacių režimai.

D. Žalimas atkreipė dėmesį, kad 1949 m. deklaracijos vienu punktu kreipiamasi pagalbos į visą Vakarų pasaulį. O tai ir vakarietiškos geopolitinės orientacijos užuomazgos – siekis tapti Vakarų pasaulio dalimi.

Is www.wikimedia.org

„JOTVA“ ŠVENČIA! 70-asis choreografinio sambūrio jubiliejus

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Prieš maždaug dvejus metus kalbėta apie 70-ąjį „Jotvos“ jubiliejų, buvo duodamos užuominos, kad pamaži jam ruošiamasi... Sambūrį sudaro įvairaus amžiaus grupės, kurios kiekviena ypatinga proga pasirodydavo scenoje. Pandemija sumaišė visas kortas. Nebus tokio tradicinio jubiliejaus, kokį anksčiau matydavome. Jau visus metus visi esame žymiai aktyvesni virtualiojoje erdvėje. „Jotva“ taip pat labiau gyva ten nei čia. Tačiau ji nepasidavė ir surado išeitį iš padėties. „Jotva“ savo gyvavimą jau švenčia! Labai įvairiai. Tiek ten, tiek čia, t. y. virtualiame tinkle ir scenoje. Apribojimai nemažai riboja, bet šokių repeticijos, pokalbiai, planavimai, organizaciniai darbai vyksta. Kaip ir kokiū būdu? Viską papasakojo choreografinio sambūrio „Jotva“ vadovė Kornelija Mauliūtė.

Jurgita Stankauskaitė: Ir vėl jubiliejus! Negaliu patikėti, kad praėjo penkeri metai nuo paskutinės grandiozinės „Jotvos“ šventės. Kas joje dalyvavo scenoje, tas žino, kad kitaip jos pavadinti negalima. Patirtis nepakartojama! Kiek repeticijų, pasiruošimo, muzikos, išlieto prakaito ir juoko... Ir vėl švenčiame! Bet. Visiškai kitaip. Dabar jotviečiai susitinka įvairiose erdvėse. Matau, kad kiekvieną savaitę sportuoja, užuot lieję prakaitą kultūros namų scenoje, bendrauja internetu, bet yra ir kita grupelė šokėjų, kurių jau nematom už užkulisių.

Kornelija Mauliūtė: „Jotva“ nuo labai seniai turi paskyrą socialiniame portale „Facebook“ (ją sukūrė Božena Bobinienė). Būdama jos administratorė, pastebėjau, kad buvę sambūrio šokėjai domisi tuo, kas jo aplinkoje vyksta, skaito mano skelbiamus pranešimus. Supratau, kad jie norėtų dalyvauti jubiliejuje. Nėra problemų tiems, kas gyvena šiame krašte, bet jau kiek sudėtingesnė padėtis ty, kurie įsikūrę užjūryje: Kanadoje, Amerikoje. Jiems reikia žymiai anksčiau viską planuoti, todėl ir taip anksti ėmė plaukti priminimai apie 70-ąjį „Jotvos“ jubiliejų. Ruošėmės, turėjome kelis gyvus pasimatymus su „Jotvos“ alumnaais ir atrodė, kad viskas bus, kaip būdavo lig šiol, bet atėjo pandemija. Visi privalėjome persikelti į kitą erdvę. Tiek čia, tiek toli gyvenantys jotviečiai, galima sakyti, suvienodėjo. Visi ėmėme bendrauti tik nuotoliniu būdu. Dabar apie gausios grupės šokėjų gyvą šokį nėra jokių kalbų... Visgi matome, kad šiandien nieko nėra pastovaus, tad kas žino, ar iki vasaros situacija pasaulyje nepasikeis ir nesusuksime kartu jubiliejinio šokio?..

J. S.: Per 70 metų „Jotvą“ kūrė ir vis dar kuria daug dalyvių. Kaip juos visus įmanoma suburti, „sutramdyti“? Juk net ir bendraujant internetu tai padaryti nėra taip paprasta.

K. M.: Socialinis portalas labai padeda. Kam rūpi ir svarbu, tas duoda „gyvybės ženklą“.

J. S.: Prieš pandemiją jau buvo keli susitikimai su išsibarsčiusiais po Lenkiją ir Lietuvą.

K. M.: Taip. Dėstėsi visokie planai, kokios šventės norėtume... Nes tai turėjo būti tradicinio pobūdžio jubiliejus, kurio pagrindą sudaro kelių kartų atliekami šokiai. Logiškai taip yra patogiausia ir mes esame prie to pripratę. Visgi šokis, tai sceninis menas. Užėjus virusui, tiesą pasakius, visai nesusinervinau, nes mes jau pernai turėjome eksperimentinį koncertą, kuris ne tiek įvyko, kiek atsitiko. Tiesiog. Juk galėjo ir neatsitikti dėl pandemijos. Ten buvo daug neplanuotų dalykų. Vieną dieną koncertą ruošė Punsko skansene, o kitą dieną tenka persikelti į kitą vietą ir pamatai, kad visai nieko!

J. S.: Pernykštės repeticijos ir pasirodymas vyko išlaikant visus saugumo reikalavimus. „Jotva“ nulipo nuo kultūros namų scenos ir išėjo į gamtą, į netradicinę erdvę, kurioje pamatėme daug daugiau. Mano akimis, sambūris perlipo save. Šokėjai išmoko ne tik atkartoti choreografijos žingsnius, bet ir juos papildyti savo interpretacija, įnešti ekspresijos, atiduoti žiūrovui šokių pasakojamos istorijos jausmus. Šokėjai gavo papildomą apsunkinimą. Daug dirbo įvairiomis oro sąlygomis, iki paskutinės minutės nežinodami, ar koncertas įvyks. Šiandien sambūris stovi panašiai me taške.

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Pernykščio Motinos dienos koncerto akimirka

K. M.: Tada nei viena repeticija neįvyko kultūros namuose. Viskas – gryname ore. O dabar „Jotva“ ruošiasi namų aplinkoje. Kiekvienas šokėjas švenčia kitokiomis sąlygomis, labai sąžiningai su savim. Bet tai ne viskas. „Jotva“ ruošiasi ir gyvai, tik mažesnėmis grupelėmis, su tais, kurie mokosi Punske, kurie yra čia pat, vietoje. Turime pastatytus beveik penkis šokius, kurie bus taikomi pagal vieno iš keturių renginių scenarijų. Aišku, kad tai nebus masiniai šokiai, kuriuos buvome įpratę matyti, o pastatyti laikantis sanitarinių reikalavimų – iki 5 žmonių. Teko sukurti duetus, trio, kadrilį. Prieš pusmetį, rudenį, pradėjome šokti šešis šokius visose amžiaus grupėse ir planuojame juos baigti. Pereitų metų koncertas davė spyry, kad švęsti galima kitaip. Taip ir gimė mintis šių metų jubiliejų ruošti visiškai kitaip. Nuolat stebėjau žinias ir stengiausi žengti bent pusę žingsnio pirmyn, kad būčiau pasiruošusi kaip „Jotvos“ vado-

vė. Man labai daug jėgų atėmė pernykščių metų įvykiai. Motinos dienos koncertui viskas buvo suplanuota, o po to ėmė ir viskas staigiai pasikeitė. Visi planai žlugo ir teko persiformuoti plačiaja prasme. Teko keisti mąstymą, mažiau planuoti, kadangi įsitikinome, kad joks planas dabar nėra griežtas ir nepajudinamas.

J. S.: Yra susibūrusi „jubiliejinė komanda“. Ką ji veikia?

Kokiu tikslu ji susibūrė?

K. M.: Kiekvienas „Jotvos“ buvęs ir esamas dalyvis kuo nors gyvenime užsiima, veikia, dirba, tobulėja, vystosi, mėgaujasi. Atėjo proga savo gebėjimus ar darbus parodyti kitiems, tiksliau – pabandyti daryti tą patį, prisiliesti prie jotviečio ne per bendrą šokį, o, pavyzdžiui, sportą, rankų darbų ar psichologijos pamokėles ir pan. Šie žmonės irgi kuria jubiliejinius „Jotvos“ metus.

J. S.: „Jotva“ kiekvieną savaitę nuotoliniu būdu susitinka. Išmaniosios technologijos davė progą visiems jotviečiams prisijungti prie bendrų pokalbių, susirašinėjimų ir dalyvauti diskusijose.

K. M.: Jeigu negalime fiziškai kartu pašokti, tada darome ką kita. Semiamės žinių vieni iš kitų ir taip mėgaujames buvimu tarp jotviečių. Todėl ir sakome, kad mes JAU ŠVENČIAME. „Jotva“ paleido

į pasaulį apie 800 šokėjų. Tai yra tokie puikūs žmonės, apie kuriuos nieko nežinome arba esame girdėję labai mažai. Kartais jie gyvenime daro tokius nuostabius dalykus, kuriais patys galėtume pasimėgauti ar pasimokyti. Pagalvojau, kad ši situacija duoda progą su jais artimiau pabendrauti. Scenoje nepamąstysime, kas ką veikia, o gal tas ar anas užsiima be proto prasingais dalykais. 2020 m. rudens apribojimai privertė mus bendrauti kitaip, bet užtat davė visišką laisvę nuotoliniu būdu keliauti pas „Jotvos“ alumnus.

J. S.: Buvau ir aš keliuose pasimatymuose. „Nuvaziavau“ pas jotvietę į Kauną – pas Silviją Grirentytę. Ne tik vandeniui pavaišina, bet ir neblogai užsisėdėjusio šokėjo raumenis pratampo.

K. M.: Būtent su Silvija reguliariai susitinkame. Kiekvieną ketvirtadienį vyksta treniruotė su ja – profesionalia kineziterapeute. Jubiliejaus proga ji mums dovanoja nemokamas sporto pamokas. O juk žinome, kaip mums, užsisėdėjusiems namuose, ypač svarbu pajudėti. Patikėk, mums daug kas pavydi, kad turime progą tinkamai fiziškai lavintis. Negalime šokti, tai kitaip mankštinamės. Tai mano buvusios šokėjos dovana „Jotvai“. Ne visi ja pasimėgaujame ir net neįvertiname to, ką gauname visiškai nemokamai. Gal čia toks mūsų įsitikinimas, kad jeigu ką nors mums duoda dovanai, tai reiškia, kad tai neverta dėmesio. O gal verta pabandyti ir įsitikinti, kad yra atvirksčiai? Ir nėra taip, kad treniruojamės, kaip sau norime. Silvija per kamerą mus stebi ir kiekvieno judesius taiso, duoda patarimų, atsako į mūsų klausimus, leidžia pailsėti, kai sunku.

J. S.: Beje, sportuoti su Silvija galima įvairiomis namų

Projekte ŠOKANTI LIETUVIŲ DIASPORA dalyvauja ir mūsiškių

sąlygomis. Tik retkarčiais pavyks ta sportuoti pavieniui. Dažniausiai „treniruojasi“ visos šeimos su vaikais. Ir smagiausia, kad juk niekam tai netrukdo!

K. M.: Būtent. Sportuoti gali visi. Pas mane irgi kartais šuo prabėga. Čia juk nėra griežtų taisyklių šokių repeticija.

J. S.: Tikiuosi, kad su Silvija pavyks mums visiems iš naujo „susipažinti“.

K. M.: Ne tik su ja, bet ir su Raimundu Makausku iš Kampuočių, su kuriuo pirmiausiai, galima sakyti, atidarėme nuotolinį „Jotvos“ jubiliejaus šventimą. Jis skaitė mums paskaitą apie streso valdymo technikas. Kalbant apie šiuos mano buvusius šokėjus, apie tai, kaip mes kartu priėjome prie tokių nuotolinių

igijęs kokią nors specialybę? Ką tu mums gali duoti, ko mes galėtume iš tavęs pasimokyti? Ir iš visos didelės grupės atsakymų sulaukiau gal iš kokių septyniolikos žmonių. Beje, dar mes nuotoliniu būdu su šia komanda dalyvaujame projekte „Šokanti lietuvių diaspora“, kuriam vadovauja šokių mokykla LowAir. Vasario 16-ąją šokome su viso pasaulio lietuviais...

J. S.: Be minėtų Silvijos ir Raimundo ar Onutės Valenskienės, su kuria visai neseniai visomis šeimomis iš popieriaus masės lipdėme „Jotvos“ simbolį – pasagėles, paskui trispalves širdutes, yra daug kitų nematomų veikėjų, apie kuriuos laikui bėgant išgirsime. Tapusi oficialia „Jotvos“ atstove spaudai, seku jos veiklą, todėl bus sukurtas „Aušrai“ straipsnių ciklas apie sambūrį kuriančius

paskaitų, reikia pasakyti, kad žymiai anksčiau surengiau anketą jotviečiams, kurioje uždaviau tokius klausimus: Kaip tu gali prisidėti prie „Jotvos“ jubiliejaus šventimo? Kaip galėtum čia panaudoti savo turimas žinias, ryšius, patirtį,

žmones. Būdamą viena iš „Jotvos“ alumnų, turiu progą užmesti akį į užkulius.

Kornelija, ar, be šių paskaitų ir išankstinio šventimo, yra bent truputis vilčių, kad sambūris sušoks bendrą jubiliejinį šokį scenoje?

K. M.: Iš viso to, kiek visko darome, kokie scenarijai kirba galvoje, manau, kad vasarą pavyks paruošti kokius keturis jubiliejinis renginius. Žinoma, jeigu pandemės nuotaikos bent kiek palaisvės, bet tikrai yra žinoma, kad viskas vyks atviroje erdvėje.

J. S.: Kodėl net keturi renginiai?

K. M.: Dėl pandemijos. Jeigu ir bus kiek laisviau, tai vis tiek niekur nedings tie pagrindiniai reikalavimai: išlaikytas atstumas tarp žmonių ar kaukės. O žinome, kiek paprastai susirinkdavo žmonių ne tik į „Jotvos“ jubiliejus, bet ir į kasmetinius Motinos dienos proga ruošiamus koncertus. Taigi pirmasis renginys vyktų jau gegužę. Jų forma bus labai įvairi, sujungs įvairias meno sritis, neapsieisime be naujausių technologijų. Renginių esmė – šokio raida „Jotvos“ ansamblyje, akcentuosime keturias gamtos stichijas mūsų gyvenime, dirginsime klausą, regą, uoslę, lytėjimą, skonį.

J. S.: Norisi daugiau sužinoti, bet dar negalima išduoti paslapties, kokie smagumai visų mūsų laukia. Viskas savo laiku. Be viso kito, reikia užsiminti apie finansus. Ar „Jotvos“ renginių ciklas sulaukė pagalbos?

K. M.: Jau gruodžio mėnesį su direktore Asta Pečiuliene bandėme parašyti projektą Lietuvos kultūros tarybai finansinei paramai „Jotvos“ jubiliejui ir Punksko lietuvių kultūros namų jubiliejaus renginiams gauti. Mūsų projektas „Dėlionė Jotvai.

Redos ratas“ atitiko Lietuvos kultūros rėmimo fondo programos „Pilietinis ugdymas ir atminties įprasminimas“ reikalavimus ir mes būsime remiami pagal šios programos „Programą „Globali Lietuva“ idėjos sklaidą“, skatinančią Lietuvos ir užsienio lietuvių kūrėjų kultūros iniciatyvas. Mums buvo skirta nedidelė prašytų lėšų dalis, kuri padės įgyvendinti sumanymus ir idėjas. Iš tikrųjų jeigu ir būtume negavę paramos, su visa komanda sutarėme, kad vienaip ar kitaip jubiliejų švėsime, nes visi esame labai kūrybingi ir daug dalykų galime padaryti savo jėgomis, darbu, išmanumu ir išradingumu.

J. S.: Beje, reikia pakalbėti apie „Jotvos“ nuotraukas, kurios kartkartėmis praskaidrina nuotaiką, naršant po socialinius tinklus.

K. M.: Pirmas dalykas, kokį sugalvojau sukūrusi „Jotvos“ paskyrą kitame socialiniame portale „Instagram“ – ėmiau publikuoti nuotraukas. Juk tai jubiliejus, tad pats jų žiūrėjimas kiek smagumo duoda. Tikriausiai ne vienas atras jose save, tėvus ar net senelius. Valdas Valinčius sutiko atnaujinti „Jotvos“ interneto puslapį, kuriame bus galima sutalpinti be galo daug nuotraukų, sudėti prisiminimų. Tai duoda dar vieną galimybę toliausiai nuo mūsų gyvenantiems buvusiems

sambūrio šokėjams prisiminti, pasi juokti iš bendrų akimirų, t. y. švęsti visiems kartu, kad ir kur bebūtume, kad ir kokiame pasaulio kampelyje begyventume.

J. S.: Tai puiki idėja, nes mes visi ne tiek keliamės, kiek jau esame persikėlę į internetą, ir naudinga būtų visą popierinių „Jotvos“ kronikų turinį perkelti į virtualiąją erdvę. Pagaliau mes visi galėsime pasidžiaugti bendrais prisiminimais. Smalsu, smalsu... Žaviuosi ir stebiuosi, kad turi tiek naujų minčių, idėjų kitaip minėti jubiliejų. Iš kur tai ateina?

K. M.: Seniai galvoje kirbėjo panašios mintys, bet niekada neturėjau tam laiko. Repeticija vijosi repeticiją, viskam reikėjo pasiruošti, tuoj koncertai, tuoj išvykos. Ir... viskam pairus, atėjo laikas atgaivinti senas idėjas. Gal šita pandemija mums tik į naudą?..

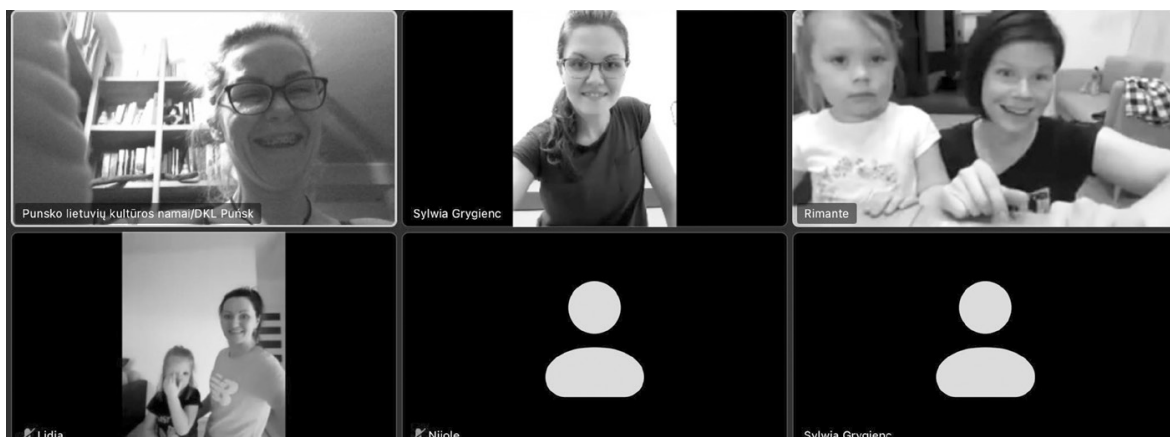
J. S.: Liūdniau yra mūsų seniorams, kurie ne visi naudojami virtualiomis galimybėmis.

K. M.: Man ilgai sukosi klausimas, kaip juos ištraukti į viešumą. Jie negali gyvai repetuoti, nepastatys jokio šokio. Senos kronikos labai padeda. Nuotraukose matyti, kas kokį šokį yra šokęs. Jeigu mums bus duota gyvą koncertą suorganizuoti,

tai ar be didelių repeticijų prie ežero nepašoksime pirmo lietuviško šokio „Aguonėlė“? Esmė ne idealus pasirodymas, o noras būti kartu, pasidžiaugti, kad šitiek metų „Jotva“ gyva. Tiems, kurie kadaise šoko, turiu pasakyti, kad visi svarbūs buvo ne tik kadaise, bet ir dabar mums jie rūpi. O jeigu jiems pasirodo priešingai, nes gal kiekvieno asmeniškai nepakalbiname, tai nereiškia, kad mes užmiršome. Dabartinė situacija parodo, kam ir kas rūpi. Mes patys turime parodyti savo norą BŪTI.

„Jotva“ gyva bus tol, kol mes būsime, o būsime, jeigu patys to norėsime. Ne tik žiūrėti, bet ir prisidėti prie to, kad būtų galima ką pažiūrėti. 70-asis gimtadienis – puiki proga susimąstyti, kiek ji praėjo ir pasikeitė. Ir visada keisis kartu su besikeičiančiomis joje augančiomis kartomis. Jau turėjome progą pasidalinti savo apmąstymais, mintimis, emocijomis, prisiminimais apie „Jotvą“. Siuntėme savo laiškelius, kurie irgi yra jubiliejaus šventimo dalis, kuri pasirodyme, filme ar kokiame kitokiame projekte bus panaudota.

Kitoks jubiliejaus šventimas gali susilaukti puikių atsiliepimų, bet ir skaudaus pakandžiojimo, kad „tai ne tas pats, kas šokis, nēr gražiau už šokėjų garsų patrepšėjimą“. Tačiau pandemija apgaubto pasaulio sąlygos verčia mąstyti ir elgtis kitaip. Mes nežinome, ar neteks ilgai stovėti nulipus nuo „fizinės“ scenos. Gal taip mes esame ruošiami prisitaikyti prie naujo kultūrinio gyvenimo? Istorija rodo, kad nieko nėra pastovaus ir viskas keičiasi. O kas ir kaip keičiasi po „Jotvos“ sparnais, sužinosime kituose 70-ajam jos jubiliejui skirtuose straipsniuose.

Treniruotės su Silvija Grigentyte

Kad nebūtų daugiau karų...

Julijos Kalesinskaitės ir Albino Drūčio prisiminimai

IRENA BERNECKAITĖ

Antrasis pasaulinis karas tai tolima praeitis. Mano kartos žmonės retai susimąsto apie tai, kaip jis pakeitė tūkstančių likimus, kaip žlugdė svajones, ramybę, jaunystę, vaikystę, šeimų kasdienį gyvenimą. Man pačiai sunku įsivaizduoti, kad kažkada galėję būti kitaip – blogiau, baisiau... Kai buvau mažytė, mane globojo Julija Drūtienė, nes mama motinystės atostogų turėjo vos penkis mėnesius. Auklė kiekvieną dieną mane migdydama dainuodavo lietuviškas partizanų dainas, kurias prisimenu iki šiol. Tik tada nesupratau, kodėl jos tokios liūdnos. Nesuvokiau, kodėl Julija dažnai sakydavo, kad jei ne žiaurūs karo ir pokario metai, josios gyvenimas būtų susiklostęs visai kitaip... Kai susidomėjau mano auklės pasakojimu apie jos sunkią vaikystę ir jaunystę, iš mamos lūpų išgirdau, kad ir mūsų šeimoje būta karo aukų. Osvencimo lageryje žuvo mano prosenelės brolis Vladas Zdanys, kilęs iš Burokų kaimo, esančio Punske valsčiuje. Namus pasiekė tik siuntinys su jo asmeniniais daiktais.

Prieš 81 metus, kai vokiečių kariuomenė užpuolė Lenkiją, prasidėjo iki šiol didžiausias karinis konfliktas. Jis nusinesė net 3 % (t. y. per 55 mln.) žmonių gyvybių¹. Antra-

¹ *Encyklopedia Powszechna PWN, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, 1987, p. 767.*

Julijos broliai Antanas ir Jonas

sis pasaulinis karas paveikė taip pat daugelio šeimų likimus. Žmonės turėjo palikti gimtuosius namus, artimuosius, jie buvo tremiami, verčiami dirbti sunkiomis sąlygomis. Taip pat Punske (kuris kažkada priklausė Lietuvai) gyvenančios šeimos, Antrojo pasaulinio karo metu bėgdamos nuo neaiškios ateities, turėjo keltis gyventi į svetimus kraštus. Julijos Kalesinskaitės ir Albino Drūčio šeimų likimas irgi nepagailėjo. Būdami vaikai, jie patyrė siaubingą

karo negandą. Julija Kalesinskaitė ir Albinas Drūtys buvo sutuoktiniai. Jie gyveno Punske. Julija čia gyvena iki šiol. Gal truputį sveikata šlubuoja, gal jau ir atmintis nebeta, bet skaudūs praeities vaizdai, išlikę jos atmintyje, labai ryškūs. Julija ir Albinas – tai lietuviai, visą savo gyvenimą praleidę Lenkijos ir Lietuvos pasienyje. Albinas daug dešimtmečių dirbo Punske senojoje kepykloje, o namuose siuvo paltus, kelnes, švarkus. Kiekvieną sekmadienį prieš mišias ėjo į bažnyčią giedoti lietuviškai rožančių. Julija dirbo parduotuvėje, kooperatyvo buhalterijoje, vėliau Punske banke.

Albinas Drūtys gimė Lietuvoje, Vaiponiškėje, 1923 metais. Drūčiai turėjo dar vieną sūnų – Vitą, kuris gimė 1920 metų rugpjūčio 12 dieną. Deja, vaikai negalėjo

džiaugtis nerūpestinga vaikyste, nes jų mama Izabelė Bobinaitė-Drūtienė mirė, kai Albinas buvo septynerių. Netrukus tėvas Boleslovas Drūtys vedė kitą moterį ir su ja taip pat susilaukė vaikų. Albinas nuo vaikystės buvo labai darbštus, mėgo siūti. Jis toks liko iki gyvenimo pabaigos.

Julija Kalesinskaitė gimė Onos (Nevulytės iš Žvikelių kaimo) ir Jono Kalesinskų šeimoje Ramonų kaime 1929 metų lapkričio 17 dieną, tačiau visuose dokumentuose užrašyta

Julija Kalesinskaitė prie „naujo“ namo Buožiuose

tik jos krikšto diena, t. y. gruodžio 6-oji. Tėvas buvo ūkininkas bei kaimo seniūnas, o motina augino vaikus ir prižiūrėjo namus. Julija turėjo du brolius: Antaną ir Joną. Šeimos kasdienybė buvo rami, bet visiems teko daug dirbti, nes kaime darbų netrūkdavo nuo ryto iki sutemos. Viskas pasikeitė, kai 1939 metų rugsėjo 1 dieną Vokietija puolė Lenkiją ir prasidėjo Antrasis pasaulinis karas. Tuo metu Lietuvos valdžia paskelbė neutralitetą. Tik rugsėjo 3 dieną Didžioji Britanija ir Prancūzija paskelbė Vokietijai karą.

1939 metų rugpjūčio 23 dieną Maskvoje buvo pasirašytas Ribentropo–Molotovo paktas². Tarybų Sąjungos ir Trečiojo Reicho užsienio ministrai sudarė slaptą tarpusavio nepuolimo sutartį, kurios pagrindu

² Burauskaitė O. *Suvalkų krašto lietuvių trėmimas*, Punkskas, 1997, p. 25.

pasidalijo Europos žemes. Taigi Hitlerio ir Stalino slaptas sandėris buvo ne kas kita kaip įtakų sferos nustatymas, o karas – tiesioginė jo pasekmė.

1939 metų spalio 10 dieną Tarybų Sąjunga ir Lietuva pasirašė savitarpio pagalbos sutartį. Dėl jos Lietuva atgavo Vilniaus kraštą, bet TSRS ten įkūrė karines įgulas. Deja, šis „bendradarbiavimas“ netruko ilgai. 1940 metais Vokietija buvo užsiėmus kovomis su Prancūzija, todėl Tarybų Sąjunga nusprendė, jog tai gera proga okupuoti Baltijos šalis: Lietuvą, Latviją ir Estiją³. Birželio mėnesį po ilgų derybų TSRS ruošėsi pulti Lietuvą. Sovietinė valdžia savo karinį pasirengimą stengėsi pateisinti. Manė, kad yra koks būdas paaiškinti

agresiją bei neapykantą. Mano manymu, agresijos ar karo reikia vengti, o ne juos teisinti. Rodos, diplomatų darbai galėtų padėti rasti išeitį iš daugelio situacijų, bet šį kartą taip neįvyko. Taip buvo ir 1931 metais, kai Japonija užpuolė Mandžiuriją. Japonija ketino kolonizuoti šią Kinijos dalį, o vėliau, 1937 metais, visą šalį. Kai kurie istorikai mano, jog šis Mandžiurijos užpuolimas buvo tik treniruotė prieš karą su sovietais⁴. Pasirodo, iš tokių mažesnių konfliktų dažnai išsirutulioja dideli, šiuo atveju – Antrasis pasaulinis karas.

1941 metais Julijos Kalesinskaitės tėvai gavo įsakymą pasirinkti: arba bus paklusnūs piliečiai ir darys viską, ką liepia okupantai, arba jiems

³ Burauskaitė O. *Ten pat*, p. 26.

⁴ https://oneworld-publications.com/media/preview_files/9781780745107.pdf, p. 9, 25.

pasipriešins ir parodys savo nepasitenkinimą. Vokietija nuo karo pradžios vykdė vokiečių repatriaciją iš Latvijos ir Estijos, bet visuomenę stebino faktas, kad nesistengta šito daryti Lietuvoje, nes tuo metu joje gyveno daug vokiečių. Nuo karo pradžios ši mažytė šalis buvo Berlyno ir Maskvos varžytinių objektas. 1939 metais vokiečių pasiuntinys Kaune stengėsi užtikrinti lietuvius, kad jų nepuls, bet ir taip žmonės bijojo, jog jiems teks palikti gimtąjį kraštą. Vokietija planavo repatriaciją pradėti tuo pačiu metu, kaip ir Besarabijoje bei šiaurės Bukovinoje, tačiau jau 1940 metų pavasarį Lietuvoje buvo pranešta, jog šalies vokiečiai privalo registruotis Vokiečių emigrantų komisijoje. Galutinai oficialių derybų nebuvo, bet padėtis pasikeitė, kai TSRS paskelbė Lietuvai ultimatumą. Vokietija tada suvokė, kad tautiečių iškeldinimas turi prasidėti kuo greičiau, nes visus Lietuvoje likusius vokiečius sovietai buvo pasiruošę laikyti svetimais agentais.

1940 metų birželio 22 dieną į Maskvą atvažiavo Vokietijos užsienio ministras. Jis planavo susitarti su sovietais dėl vokiečių iškeldinimo iš Lietuvos. To paties susitikimo metu pirmą kartą paminėta galimybė iškeldinti lietuvius iš Klaipėdos ir Suvalkų krašto⁵. Tų pačių metų liepos 12 dieną Molotovui buvo įteikta nota, kurioje išaiškintos priežastys ir aplinkybės, kodėl reikia pagreitinti vokiečių iškeldinimą iš Lietuvos. Stalino reakcija į šią informaciją buvo labai greita. Jau kitą rytą atsirado prašymas: sovietai nori kontroliuoti Lietuvos pietvakarių pasienio zoną. 1941 metų sausio 10 dieną Maskvoje buvo pasirašytas šios zonos perteikimo aktas. Tą pačią dieną Kaune pasirašyta sutartis dėl Suvalkų ir Klaipėdos sričių bei Lietuvos gyventojų pasikeitimo.

Kai Vokietija perdavinėjo dalį Lietuvos TSRS, Trečiasis Reichas jau ruošėsi gyventojų mainams. Hitleris

⁵ Burauskaitė O. *Ten pat*, p. 38.

tikėjosi juos užbaigti 1940 metais, bet jam tai nepavyko. Pačios derybos baigėsi 1941 metų sausio 10 dieną, kai abi šalys pasirašė sutartį⁶. Teisę keltis turėjo Lietuvoje gyvenantys vokiečiai ir Vokietijoje gyvenantys lietuviai, o persikėlimas turėjo būti savanoriškas.

Kadangi abi pusės sėkmingai susitarė dėl žmonių perkėlimo, Julijos šeima turėjo palikti Ramonų kaimą. Punsko apylinkių gyventojai galėjo savanoriškai sąrašė įrašyti savo vardą bei pavardę. Tada juos be prievartos išveždavo į Lietuvos gilumą dirbti vokiečių ūkiuose. Julijos tėvas labai mylėjo gimtąjį kraštą ir nenorėjo jo palikti. Žmonės, kurie troško pasipriešinti šioms pakitimams, buvo priversti išvažiuoti. Nors Vokietija ir

Tarybų Sąjunga susitarė, kad viskas bus savanoriška, visiškai taip nebuvo. Julijos motinos brolis Jonas Nevulis, kuris gyveno Žvikelių kaime, neįrašė savo duomenų sąrašė, taip rodydamas nepasitenkinimą, todėl pateko į kalėjimą. Galų gale sutiko palikti gimtąjį kaimą ir išsikelti į Lietuvos gilumą. Pareigūnai jį išleido iš kalėjimo. Jonas Nevulis buvo iškeldintas į Marijampolės rajoną. Pasiliko ten gyventi iki gyvenimo pabaigos, į gimtuosius Žvikelius niekada nebesugrįžo. Ramonų kaimo seniūnas Kalesinskas taip pat priešinosi šioms pakitimams ir nenorėjo įrašyti savo pavardės, bet raštvedys jam patarė nesipriešinti. Sekretorius paaikšino, kad tokia išeitis jiems pati geriausia, nes šiaip ar taip Ramonuose toliau gyventi negalės. Kalesinskių šeima buvo priversta išvažiuoti iš gimtojo

krašto. Valsčiaus viršininkas pažadėjo pakalbėti su pažįstamu vokiečiu, kad parūpintų šeimai geras gyvenimo sąlygas, kadangi Kalesinskas visada buvo geras, sąžiningas ir teisingas seniūnas. Julijos tėvas padėkojo už šį pasiūlymą ir pasakė, kad nedirbs vokiečio ūkyje. Galų gale vis tiek nusileido ir įrašė reikalingus duomenis. Tada su šeima paliko mylimą Ramonų kaimą.

Kalesinskai buvo išvežti į Buožių kaimą Šakių rajone. Iš Ramonų negalėjo daug daiktų pasiimti – tik tiek, kiek tilpo vežime. Turėjo net palikti savo sunkiai uždirbtus pinigus. Buožiuose jie apsigyveno mažame namelyje, kuriame buvo įsikūrusios dar dvi šeimos. Iš viso tame name gyveno net dvylika asmenų. Pastatas buvo padalytas į dvi dalis. Viena dalis tai buvęs miegamasis plotas,

kuriame ilsėtis turėjo visos trys šeimos, o kita – virtuvė. Tualetas, aišku, buvo lauke. Kalesinskai ten gyveno apie du mėnesius. Labai sunku buvo gyventi tokio-omis sąlygomis su nepažįstamais žmonėmis. Be to, visą laiką kankino gimtųjų namų ilgesys. Nežinojo, ar galės kada nors į tėviškę sugrįžti. Šiais laikais mums nelengva įsivaizduoti gyvenimą tokiomis sąlygomis. Dabar kiekvienas šeimos narys turi savo miegamąjį.

(Bus daugiau)

Julijos Kalesinskaitės tėvai prie namo Buožiuose

Iš Veronikos Valukonienės atsiminimų

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

Veronika Valukonienė, gimusi 1928 m., pasakojo:

– Gyrom grikius maliau, gardzi košė, kap išverda. Oi sunku, kap po gorcuko kasdien raikėj, alia prieg kūlimo arba ir linų mynimo tai da sunkiau, kap cik atlaikai, nusimali iki pailsimo, cik grūk lovon, jau kap kadu nepajėgi nei nusprausc.

Žyrnius irgi malēm an gyrnų, pas-kui kiaušinio inmuša ir kepa blynukus, gardu ir skalsu buvo. O gyrnos tai skrynion du akmenai apskritūs,

plokšči – gyrnos apkauscytos gela-žiniu lanku, su pagaikšču in lubas vienas galas instrigdzytas, o ca inpi-li gorcų ir suki apacos lazdų. O jau kap grucei, tai palaidza liuosiau, tai langviau būna succ. Sietais sijo-jo, kad ir smulkesnių, ir dzidesnių būtų kruopų. Sietas tai cykiai, kap per karų, tai kad prūsas neužgirst. Vienam raikėj pilniavoc. Davinėj an kortukių ciek, kad užtekt, o šaimynos dzidelės, kur tau užteks. Raikėjo ir savo kruopų dasimalc, tai grikių ar žyrnių. Dalgis ne visur buvo, da pamenu, kap moteros pjautuvu javus kirto ir paskui rišo in pėdukus rugius. Bulves irgi išara plūgu arkliu, o paskui kapliu kasi, tai nusimali perdzien... O rudenin tai daugiausia tų darbų, ba po bulviakasio tai mynimas, kūlimas laukė, paskui verpimas, mezgimas peržiem.

Sakau, dabar duotų jauniem, tai žinotų, kų duona kainuoja. O ca valandukes atbimbikauna, pasėdzi ir mandrinasi, kad turi pinigų, turi, ko nori, valgyc, kuom nori – rangiasi, aunasi. Tuoj naujo vis perka. O tai ne seniau, kad vienu andaroku visos sasarys, vienu šle-buki išvaikščojo, kelnės broliam ar kamašai, kur in miestelį, ciej pacys visiem.

Dabar skudurų pylna ir nei siuc, nei lopyc neraikia. Nei valgio jau nemokės tuoj gamyc, ba viskų an graitu ir gatavai. Nu kas dar moka kų daryc, nemoka, ba neraikia. Mažu ir gerai, kad langvesni čė-sai, alia mokėc tai raikėtų kožnam

šų tų pasgamyc nor, ba viskas prisi-duoda. Va cik paimtų elektry, tai ir šalta, ir tamsu, ir alkani visi.

Visi dabar vis turi užsiēmimo, rai-kia laukc, kad kas duris prasdaryt, ba paci lieku, visi lakia in savo darbus, skubinasi, mažai kadu pasėdzi, paš-neka. Sakau, seniau žmonės sunkiai dzyrbo, alia ir pašnekėc, suveic turė-jo kadu. Jau kap šaštadienis, tai ne-žinau, jei jaunimas nesuveit, tai kiba nežne kas turėt būc, kokia želaba ar nežinau. Tep nebuvo, kad katrų su-batų ar nedėlių nesuveitum, nedai-nuotum, da tankiau suveidzinėjom.

Mūs, Kmieliauskų, tėvai buvo Juo-zas (1962 m. mirė, gyveno 73 m.) ir Ona (Misiukonytė iš Klevų, mirė 1950 m., gyveno 50 m.). Tėvai turėjo 12 ha kolonijų. Kmieliauskų šeimoj gimė Julė, Albinas, Verusė, Jonas, Miliutė, Onutė, Juozas, Antanas. Daug mirė jaunų, tėvukas tai inten-cijai buvo padaris, išliejis cimencinį kryžų, cik negavo leidimo jo pasta-cyc. Vėliau tų kryžų adavė Grėbliū-nam in Krasnavų. Cik vėliau brolio Albino sūnus Juozas pastatė gražų kiemi kryžų – stogastulpį. Šitas Juo-zas tepgi ne laiku mirė, jis buvo vei-klus Šv. Kazimiero draugijos narys ir dalyvis, revizinės komisijos narys.

Iš mūs, Kmieliauskų vaikų, tai pir-ma buvo Juliukė, mirė ji maža. Albinas buvo vyrausias, tai jam raikėjo ir teko gaspadorauc an 12 ha gimto ūkio ir nameliai taisyc, perstacinėc. Po karo jis dasipirko 8 ha, ba nuo se-niai randavojo prie kraisai, vėliau da-sipirko iš Jonaraisco dvaro, viso buvo 45 ha. Žanotas su Alduti Krivonyti

Iš šeimos albumo

Kotryna Kmieliauskienė su dukra Ona

Veronika Valukonienė (priekyje) su tėvais, broliais ir sesėmis

iš Jonaraisco. Paskui aš, Verusė – ištekėjau už Vito Valukonio Lumbių kaimi. Brolis Jonas Kmieliauskas (gimė 1931 m. vasaro 11 d., mirė 1969 m. spalio 30 d.) vedė Juliją Goberūtį iš Paliūnų. Jis ėjo LVKD centro valdybos sekretoriaus pareigas. (LLD archyve yra paraiška dėl narystės ir įdarbinimo – 1962 m. rugpjūčio 12 d. LVKD centro valdyboje etatiniu sekretoriumi Jonas Kmieliauskas dirbo 1962–1966 m. Jis netikėtai mirė turėdamas 38 metus. Žmona su sūnumis Valdu ir Romu vėliau išvyko į JAV. Jam mirus, nuo 1962 m. liepos 1 d. įdarbintas Vytautas Čeplinskas. Mirė po 7 metų – E. P.)

Sesė Ona ištekėjo Klevuose už Petro Šarkos. Mirė būdama 24 metų. Ir jų tadu gimus dukrytė Danutė po dzviejų savaitių numirė mažytė. Buvo tep, kad per du mėnasiai šitoj šeimynoj buvo trejos šermenys.

O mūs sesė Miliutė mirė 17 metų. Brolis Juozas, turėdamas 21 metus, žuvo tragiškai – iš Suvalkų motociklu važavo. Brolis Antanas gyveno Sulejvki prie Varšuvos. Jis baigė

Varšuvos universitetą, studijavo sykiu su Rimu, Jonu ir Juozu Vainų, Bronium Mickevičium ir kitais. Veikė LVKD, laido „Varsnas“, dėstė universiteti matematikų, vėlai sukūrė šaimų. Mirė 2012 m. gruodzo 1 d. Liko trys maži vaikai. Šitų mūs jauniausių Antanukų tėvai parsinešė an rankų iš Lietuvos – jis gimė Paptėliuose 1943 m. Seniau šaimynos dzidelės visur.

Tokias likimas, kad aš viena iš dzidelės šaimynos vis dar gyvenu. Broliai toki jauni mirė, sesės jaunos mirė. Naminis brolis Albinas pragyveno 42 metus, mirė 1969, o jo sūnus Juozas, gimis 1955, tepgi galėj pagyvinc, bet mirė 2020 m. vasaro 12 d., o po dzviejų savaitių jo mama Aldona (1931–2020).

In Lietuvų kap ir daugelis išvažavom 1941 pavasarin, o grįžom 1946 m. Turėjau aš 12 metų, kap in Lietuvų išvažavom. Su tėvais buvom prieg Marijampolės, paskui nusiuntė netoli Kauno in vokiečo paliktų gspadarkų. O kap rusai okupavo Lietuvų, užėjo vokiečiai ir išvarė iš tynajus. Liko mūs arkliai ir kų iš namų

buvom acivežį – liepė palikc ir aic, kur akes mato... Išėjom an vargo... prie Aštros Kirsnos. Bulakavo dvaralin Navickai gyveno, tai mani jau 16 metų paėmė už tarnaitį. Anksci, 4 val. ryti, raikėjo kelcis pirmiausia karvių melžc. Su kitu mergioti dzymbom ir tvarti, ir stuboj. O kap grįžo frontas, ciej Navickai susikrovė an vieno vežimo savo daiktus ir išvažau sykiu su frontu.

Traukė ilgesys namo, rodos, oru nulėktai kap toj pasakoj, kad cik kas plūksnas numestų... Tynajus nebuvo negerai. Nor ir gražų dalykų taikės, ba va ir veseilioj teko būc, kap ponios Navickienės (katrai buvau tarnaiti) brolis žanjosi su Baliūniūti, o ji tokia graži, ilgais plaukais...

Nieko neradom, o parėjom 1946 m. namo in Juodeliškį ne visai tuščom, ba parsinešėm vis ciek, kiek galėjom paimc rankosa. Namai apgrauci, raikėj stacycis. Turėjom laimį, kad tėvelio brolis buvo Kanadoj, tai jis siuntė pinigus ir valgio, drapanų, net porai arklių davė dolierų, tai nusipirkom. Brolių 1947 m. paėmė in karuomenį Lenkijoj. Tai jau rankų darban sumažėjo. Mačinau, kiek galėjau.

Pas mus Juodeliškėn suveidzinėj jaunimas, biedni buvom, alia laimyngi, mylėjom dainuoc. Aš, brolis, kitas brolis, sasutė turėjom gražus balsus, tai dainavom vis. Kap cik šaštadienis, ateina daugiau jaunimo, apsidzymbam darbus ar ir po kokios talkos, tai kap geriau pasilsėsi, jei ne dainoj.

1949 m. buvo numirus močutė, cik jai tai buvo 93 metai. Mūs pulko vaikų tai jauniausias Antanukas buvo 7 metų, kap numirė mūs mama. O tuoj praėj cik metai, ir vė pagrabas... 1950 m. mūs mama mirė sulaukus 50 metų. Man tadu buvo 22 metai, rūpinausi visais mažesniais. O pokaro metai sunkūs, visko brokau, o valgyc tai raikėj. Tai, sakau, tais čėsais kas turėj kokių giminių Amerikoj, tai tam langviau. Nu

ir mumiem paskui dėdė ir dzviracij nupirko, cik nežinojom, kap dzaug-cis, tai vienas nori važuoc, tai kitas. Ba dzviracis namuosa buvo vienas, o mūs tai daug... Ir visi norėj juom važinēc. Kap in šokį aic – irgi vienos kelnės, viena suknelė ir andarokucu raikėj dalycis, kamašukais. Tėvelis numirė po 11 metų, 1961 m.

Po karo mūs Juodeliškės kaimi veikė Sainų bibliotekos punktas. O 1958 m. insikūrė Juodeliškės kaimo LVKD skyrus.

Lumbiuose irgi mažai žmonių parėjo iš Lietuvos. Va Valukonių tėvukas Pranas sakydavo – dzidelis kaimas Lumbiai buvo, Levončikai, Drūcai, Gyliai. Cik daugelis neparėj iš Lietuvos, tynajus daug kas liko. O prieškaru tai Valukonių dzidelė buvo kolonija. Pasidalino su broliu mano būsimas uošvis. Jo brolis žanijosi su Katruki Tumelių iš Punsko kaimo. Ir kap išvažau in Lietuvų, tai ir apsiliko prie Marijampolės, Šunskų kaimi gyveno, liko tį dzvi jų dukterys. O ca, Lumbiuosa, kap negrižo, tai Julius Nevulijų su savo mamu, irgi Valukonyti (iš mūs, Lumbių Valukonių, namų ji in Žvikelius in marcas pas Nevulius buvo nuvejus), parėjo in paliktų šitų mažų gspadarkutį ir gspadoravo an tų

Valukonių 7 hektarų. O va dabar, kap Petro ir Onos (Dapkevičūtės) Šarkų augycinės Marutės (Valukonių) Sinkevičienės šaimyna išmirė (vyras Algirdas, vaikai Henius, Jolanta, Jonukas), tai ir jų ūkį, ir žami nuspirko kaimynas Julius Nevulis ir tep padzidzino savo ūkį.

Seniau labai daug buvo Valukonių. Va Sainuose palei upį tai Pranas Valukonių su Mari (mano uošvio sasari) irgi Valukoniūti susižanijo. Aniej Valukoniai, ką Sainuose, jų nemažai brolių buvo, tai nedzidukai, buvo jie Prancijoj uždarbiauc, grįžį ca pirkosi Sainuosa, statėsi, kailinius siuvė, kraučavo. O ji tai tep audė, siuvinėjo, mezgė, da net ir gyrnas turėj gonkelėse vis, cik valdza nusavino jų namukų ir vietukį – toj vieta šoni Sainų gaisrinės pastatų, kito Valukonio nedzidukė stubelė da stovi kitan miesto krašti. Pacys statėsi, darbinikai buvo, pečius ir sau, ir žmonėm darė tokius, kad gerai kūrinosi.

Sodelis buvo ir namie, ir ca, kap atėjau in marcas in Lumbius. Nedzidelis. Cik kap tai nebuvo iš ko sodzycis naujų, alia kad nepamislita: va kap slyvų, tai bile vienu inso-dzytai, tai paskui prisidaugina, ba šaknimi aina. Alia gal neturėjo iš kur imc, kad nor mažų atžalukį gauc

buvo sunku, o kap užauga, tai gerai ir suvalgyc, ir in slaikus. Va iki dabar tai kiba viena sana obelis cik likus, visas kitas atsodzinom.

Ca kap atėjau, mano vyras Vitas, jo brolis Petras ir da trys jo sesutės buvo. Anksci jie liko be mamos Magdūtės (Dapkevičūtės) Valukonienės, katrį paėj iš Žagarų. O tį irgi liko našlys jos brolis Petras Dapkevičius (Mykolo sūnus), tai šitas Pranas Valukonis nusiuntė tynajus savo sasari Elžbietų Valukonių pas anuos siratukus. O paskui jau Ona Dapkevičų – jų duktė, atėjus in Lumbius pas Šarkus in marcas, paėmė augycinį Marutį Valukonių (mano vyro sasari). Seniau daug kur našlių buvo. Ca vaikai privargo be mamos, o jų mama mirė, kap vyrausias Vitas (mano būsimas vyras) buvo 10 metukų, paskui Birutė, Petras, Marutė, Onutė – jauniausia – trijų. Tai Birutė vaikam kap mama buvo, būdama 7 metukų, kap numirė mama. Nabagutė ir paci ilgai paskui negyveno, alia pasakojo, kap rūpinosi mamu, dėjo kompresus jai an žaizdų, kap virė, o malkos brokau, virė ir šaimynai su tėvu. Ateidzinėj iš kaimynystos giminaitė Valukonio ir padėdzinėj. Žinia, kap lieka moteris, tai vis ciek geriau duoda rodu, o vyras prieg mažų vaikų ir da laukuose, tvarti, tai jau jam baisi bėda... Alia išėj visi in gyvenimū.

Kap atėjau in Lumbius in marcas, tai irgi mamos nebuvo, kas patars, kas užtars, jau nebuvo kam. Praėj 11 mėnasių, kap susižaninom, ir gimė mumiem mergaitė, alia žmogus jaunias, gavom rodu, o da raikėjo stacycis. Statėm kluonų 1960 m., tvartų molinį 1964 m. Iš kur molio? Nugį per melioracijų pas kaimynus priverťė daug molio, ba an mūs laukų jo nebuvo, tai tep vežėm vežimu ir su šaudais arkliu mynkėm, ir nulipdėm šitų tvartų. Dabar aptinkavo ir atrodo kap naujoviškas, alia molis, tai ne ciek šaltos sienos, ne tep vėjai žiemų švilpė, šilta vis buvo gyvuliam molinian tvarti. Stubų naujų tai jau

Iš šeimos albumo

Veronikos brolis Jonas Kmieliauskas su žmona Julija ir sūnumis

Veronika ir Vitas Valukoniai su vaikais Elena, Stasiu ir Silvija

Iš šeimos albumo

o jis gaspadoravo. Aš prieg vaikų – ca keturi užaugo, o dzviejų dukterų Eliutės ir Silvijos irgi vienos du, kitos vienas. Turu septynis anūkus iš viso: viena anūkė ir šaši anūakai. Tep pac ir proanūkų šaši, o cik viena proanūkutė. Turėjau 52 metus, likau močuti, kap gimė pirma anūkutė, o jauniausias namie anūkas – tai jau turėjau 69 metus.

Gerai užaugo, nuveža dabar mani, kur raikia, pas daktarij, dabar vaikai manim pasirūpina. Kap sako – kap mesi, tep gerai, cik sveikatos

mažai, rankas, kojas gelia, ainu su lazduki, bijaus pūlc.

Tep sakau: kap savo vaikam, tai mažai buvo kadu kad užsiimc, jau anūkam daugiau. Alia ir jieji graita išaugo, išbėgo kas sau. Dukterys gyvena Sainuosa ir Suvalkuosa, tankiai paskambina, cakavinasi, kap seniau buvo, klausia, tai gerai, kad jom indomu sanovė ir mano jaunystė. Pasakoju, kiek galiu. Tegū žino.

Noru parodzyc ir kiciem, noru pasakyc apie sanus „Šaltinius“, susagytus dermos aplankoj, iš 1910 metų, nepatamsėjusiu popieru, ba laikyta pas mus kuperin, tai šėpoj, vis tamsoj vietoj. Ca seniau, macyc, tėtė prenumeravo. Ir buvo iš Lietuvos da ir kitokių sanų laikraščių, kap ir mūs vaikystėj. Šituos visus rinkinius dovanaju „Lietuvių namam“ ir dzaugiuos, kad kam prisiduos.

Ačiū Jums, miela Teta, už „Lietuvių namams“ padovanojus „Šaltinius“ ir už pasakojimus. Linkime sveikatėlės.

sūnus statėsi. Ar laukuose, ar namuose, – visur rankų darbas. Sodzinom in pardavimų daug cukrinių runkelių, sėjom linų. Reikėjo ir rauc, ir mync, kapliuoc... Dabar rankos nugrubij, miegoc neduoda.

Jau 65 metus aš marcose Lumbiuosa. Pasistatė sūnus naujų stubų, tai turu sau kambarį, visi sutelpam. Mašinų koklinį dėl manį paliko, turu kur šylcis. Anoj stuba irgi graži, su gonkutėm buvo, tai pusė nugrovė ir an tos pacos vietos, cik ilgesnį statė, tai neraikėj išpirkdzinėc planų naujiem fundamentam.

Jau kap mano sūnus Stasys vėliau žanijosi, tai užjautiau, padėjau prieg anūkų. Marci iki pensijos dzyrbo Sainų liginėj,

Veronika ir sūnaus Stasio šeima Lumbiuose

Iš šeimos albumo

Perplaukus Atlantą

VYTAUTAS PEČIULIS

Atlanto vandenynas man buvo žinomas iš geografijos pamokų ir matytas mokykloje gaublyje bei žemėlapiuose. Girdėtas dainoje apie Darių ir Girėną, kurie perskridę Atlantą Vokietijoj žuvo. Tikrą vandenyno didumą pamačiau, kai vykau į Kanadą, ieškodamas kitokio gyvenimo. Didesnės už laivą bangos ir neperstojamas supimas parodė tikrą vandenyno galybę ir nedraugiškus jausmus. Nebuvo kitos išeities, tik laukti, kuomet baigsis vandenyno platybė. Panašus jausmas, kaip šuniui įkritus į šulinį, kuriame nedaug vandens: nei paskęsti, nei išplaukti. Atlante, kai aplinkui matosi nesibaigianti platybė, lieka tik kentėti ir laukti, kada kelionė baigsis. Neįsivaizdavau, ką pamatysiu ir koks bus tolesnis gyvenimas, likimas. Iš gaunamų nuotraukų buvo sprendžiama, kad ten kitoks pasaulis. Dražubūziai, kuriuos giminės atsiųsdavo, nors dėvėti, atrodė geresni ir kvepėjo nepaprastai.

Išlipus į krantą galva kilo aukštyn matant aukštus pastatus. Vaizdas buvo nuostabus. Palyginti su Punksku, Seiniais ir Suvalkais, miestas, kuriame apsigyventa, neturįs šimto tūkstančių gyventojų, atrodė didmiestis. Ant parduotuvinių pastatų mirgėjo reklamos, gatvės gerai apšviestos, malonu pasižiūrėti bet kuriuo metu. Pamaži išidrašinęs pradėjau grožėtis viskuo, kas buvo aplinkui. Parduotuvėse matant gausybę įvairių prekių atrodė, kad kitame pasaulyje gyvename. Išeidamas į miestą rašydavau gatvių vardus, kad žinočiau, kaip namo sugrįžti. Nuostabu, kai maisto parduotuvėse žiemą didelė pasiūla daržovių ir vaisių. Viskas buvo atgabenama iš

pietinių Amerikos valstijų, kur klimatas ir sąlygos leido auginti visais metų laikais. Be obuolių ir kriaušių, buvę įvairių tropikinių kraštų vaisių. Bananai atrodė neturintys ypatingo skonio, dėl kurio kiltų noras juos valgyti, vynuogės labai patiko. Apelsinų teko ragauti anksčiau – tvarkydami išvykimo dokumentus didesniuose miestuose jų nusipirkdavom pabandyti. Labiausiai prisimenu ledus. Vaikystėje didžiausia svajonė buvo nusipirkti jų per atlaidus. Tarp dviejų gabaliukų vaflio už zlotą įdėdavo gerą šaukštą ledų, kuriuos su malonumu sulaižydavau. Taupydavau pinigėlių, kad galėčiau kuo daugiau nusipirkti. Atvykus į Kanadą, sulaukus pavasario, mane vienas pažįstamas visuomet pavaišindavo ledais, sakydamas, kad jam taip pat labai norėjosi ledų, bet retai paragaudavo. Žinodamas, kaip jie vadinasi angliškai, paprašydavau „ice cream“ (ais krim), bet manęs kažko klausdavo, o aš nežinojau, kaip atsakyti. Sužinojęs, kad klausia, kokio skonio noriu, išmokau pasakyti „vanilla“. Ir gaudavau ledų, kurie buvo labai skanūs. Kai gyvenau tabaką auginusuose ūkiuose, bet kur važiuodamas sustodavau prie krautuvėlės ir taip save paikindavau. Buvo du pasauliai: vienas su trūkumais, kitas toks, kuriame visko pilna.

Artėjo Kalėdų šventės. Dekoracijos, prekių išdėstymas vilioje viliojo ilgiau pabūti parduotuvėse. Gatvėse matomi automobiliai atrodė kaip milžinai, palyginti su tais, kokius netolimoje praeityje teko matyti.

Vieną dieną besizvalgant parduotuvėje, patarnautoja užkalbino lietuviškai. Ji mane atpažino, nes buvo mačiusi bažnyčioje. Parodė visus

parduotuvės skyrius ir paaiškino, kur ką galima rasti. Pačiame parduotuvės kampe parodė skyrių, kur buvo narveliai su kanarėlėmis ir kitokiais paukščiukais bei akvariumai su tropikinėmis visokių spalvų žuvytėmis. Man taip patiko, kad kiekvieną kartą ten ilgiausiai pabūdavau. Paukšteliai įvairiais balsais kėlė triukšmą. Išgirdau anglišką pasveikinimą „Hello“. Maniau, kad kas mane kalbina. Apšidairiau, bet nieko arti nebuvo. Ir vėl girdžiu „Hello“. Staiga toks juodas paukštis, didumo kaip varnėnas, pakreipė galvą ir sako: „What is your name?“ (Vat is jur neim? – Koks tavo vardas?). Ir dar sušvilpė. Aš net išsižiojau, o jis tą patį pakartojo. Vėliau sužinojau, kad atvežtas iš Indijos, bet ne papūgų veislės.

Didžiosios parduotuvės suskirstytos sekcijomis, kuriose atskirų paskirčių prekės. Maisto parduotuvėse taip pat skyriai, kur išdėstyti mėsos produktai, daržovės, vaisiai, kepyklos produktai ir kitkas. Pritrūkus ko nors namuose galima nusipirkti mažesnėse parduotuvėse, kurios vadinamos „convenience store“ (konviniens stor – patogumo parduotuvė) arba „corner store“ (kornor stor – kampo krautuvė). Jos esančios daugumos gatvių sankryžose. Čia galima rasti būtiniausių prekių, bet jų kainos truputį didesnės. Kai pasiųsdavo mane ko nors nupirkti, užsirašydavau, kaip kas vadinasi, ir paprašius paduodavo.

Tais laikais gyveno dvi lietuvių emigrantų bangos. Pirmoji – atvykusieji prieš karą, antroji – vadinamieji dipukai, kurie karui pasibaigus gyveno pabėgėlių stovyklose Vokietijoje. Nelabai sutardavo vieni su kitais, nes jų požiūriai buvo skirtingi.

Iš asmeninio albumo

Pirmojo derliaus ėmimo pabaigtuvių išdaigos. Du lietuviai (aš pakėlęs ir pakeltas kairėje), kiti – Kanados prancūzai

Prieškariu atvykusieji, išgyvenę sunkius laikus Lietuvoje, panašius sunkumus rado Kanadoje. Pasaulyje siautė krizė, buvo sunku gauti darbą. Mano šeimininkas, pas kurį auginau tabaką, pasakojo, kad jam ir daugeliui kitų emigrantų teko gyventi Kanados vakarų provincijoje, kur auginami kviečiai. Sunkiai ūkininkai vertėsi. Darbininkui darbymečiu mokėdavo penkis dolerius per mėnesį su maitinimu. Kai pasibaigdavo derliaus ėmimo darbai, ne pas visus buvo galimybė pasilikti gyventi ir dirbti be atlyginimo. Daug ūkininkų nenoriai sutikdavo priimti tokiomis sąlygomis. Nemažai jų buvo kilę iš Ukrainos, pasitraukę komunistams perėmus valdžią. Žemė tais laikais buvo dalijama norintiems ūkininkauti. Jie gaudavo vieną kvadratinę mylią, reikėdavo tik turėti penkis dolerius sumokėti advokatui, kuris sutvarkydavo nuosavybės dokumentus. Ukrainiečiai žemdirbiai tuo pasinaudojo ir pasistatę pastatus pradėjo auginti kviečius, nes žemė ten derlinga. Rusijos komunistinė valdžia skyrė daug pinigų propagandai, siekdama skleisti socialistinės santvarkos

idėjas. Kanadoje veikė komunistų partija, kuri keldavo kandidatus valdžios rinkimuose, bet nelaimėdavo. Bedarbiams emigrantams pasiūlydavo ir duodavo po dolerį per mėnesį. Kepaliukas duonos kainuodavo septynis centus, tad už dolerį buvo galima nusipirkti daug kepaluokų. Pasakodamas, kokius sunkumus išgyveno, apsiašrodavo. Sakydavo, kad tėviškėje turėjęs samdinių, o čia vergavo. Bedarbiai, slapta įsikibę į prekių traukinių vagonus, keliaudavo iš vienos vietos į kitą, vildamiesi rasti ką nors geresnio. Ne vienas, keliaudamas tarp prekių vagonų, nukrito ir žuvo po traukiniu.

Pasibaigus pasaulinei krizei buvo lengviau rasti darbą ūkiuose, kasyklose ir fabrikuose. Komunistų partijos atstovai, kurie anksčiau duodavo po dolerį, visokiais būdais kalbino paremti jos gyvavimą, sakydami, kad sunkiais laikais padėdavo, tai dirbdami gali paremti partijos veiklą. Taip atsirado „pažangieji“, kurie rėmė komunistinio režimo siekius su nusistatymu prieš tuometinės Lietuvos valdžią. Karui pasibaigus iš pabėgėlių stovyklų atvykdavo su

darbo sutartimis dirbti kasyklose, tekstilės pramonėje, tiesiant geležinkelius ir miškuose kertant medžius popieriaus gamykloms. Sovietinė propaganda skleidė gandus, kad tai karo nusikaltėliai, kurie talkino naciams naikinant žmones. „Pažangieji“ pritarė propagandai ir atvykusiems vengė padėti. Gaudami paramą iš sovietų valdžios, pradėjo leisti savo laikraštį „Liaudies balsas“, kuriame buvo skleidžiama neapykanta pokario ateiviams. Naujieji ateiviai laikraštį vadindavo „Kiaulės balsu“, nes jame buvo neigiamai rašoma apie prieškarinę Lietuvą ir pokario ateivius. Juos vadinta žydšaudžiais, nacių kolaborantais ir liaudies priešais. Man atvykus į Kanadą teko matyti laikraštį spaudos parduotuvėse.

Ryšiams su išeivija draugija „Tėviškė“ Lietuvoje leido laikraštį „Gimtasis kraštas“. Jis buvo siunčiamas visiems, kurių adresus saugumas paėmė iš giminėms į užsienį rašomų laišku. Laiškuose randamas nuotraukas panaudodavo nepalankiems išeivių aprašymams. Buvęs karininkas visuomet pasisveikindamas juokavo: „Tiesiu kruviną ranką“. Man parodė minėtame laikraštyje išspausdintą nuotrauką, kurioje jis Naujųjų metų sutikime pakėlęs taurę. Kitos rankos nesimato. Parašyta, jog žmogžudys kelia taurę, o kitoje rankoje laiko pistoletą, suteptą nekaltų žmonių krauju. Kitą kartą buvo rašoma apie kunigą. Nuotraukoje nesimato jo rankos. Parašyta, kad nematomoje rankoje kunigas laiką automata, kuriuo šaudė nekaltus žmones, tarnaudamas naciams. Tokiais ir kitokiais būdais skleista šmeižtus apie pokario ateivius. Vėliau ir man siuntė laikraštį, kai paėmė adresą nuo laiško tetai.

Toronte įsisteigė „pažangiųjų“ klubas, kuris pirko namus su sale. Jis leido laikraštį, spausdino knygas ir už gaunamas pajamas nuomojant salę surinkdavo lėšų namams išlaikyti.

Teko kartą dalyvauti renginy, kai pakalbino punsietis, kurio teta su vyru buvo „pažangieji“. Keistas buvęs jausmas, kai mus kalbinantys vadindavo draugais. Mums nepalankiai pasisakius apie santvarką, primindavo, kad turėtume būti dėkingi santvarkai, kuri mus išlaisvino, mokė ir suteikė galimybę dorai gyventi. Kai atsirado galimybės „pažangiesiems“ apsilankyti Lietuvoje su leidimu penkioms dienoms, pamatę, kaip ten visko trūksta ir varžoma žmonių laisvė, grįžę dauguma pakeitė nusistatymą. Buvo įvairių gandų, kad gaunantys iš Lietuvos paramą klubo veiklai panaudojo ją saviems tikslams. Gyvenant Toronte teko bendrauti su moterimi, kurią teta pakvietė su dviem panašaus amžiaus vaikais, kaip ir mūsų vaikai. Teta

buvo tikinti, lankė ir rėmė parapiją. Kai mirė jos vyras, susituokė su „pažangiuoju“, kuris nebuvo labai aktyvus klube, bet palaikė jų veiklą. Pas jį aplankyti Kanadą atvyko iš Lietuvos brolis. Besikalbant apie gyvenimą vietinis gyrė santvarką Lietuvoje, kuri davė laisvę ir mokslą. Atvykęs pasakojęs apie tikrą gyvenimą, kaip žmones vežė į Sibirą, kaip sodino į kalėjimus ir lagerius. Būdami skirtingų nusistatymų, broliai apsiųkdavo. „Pažangieji“ buvo garbingo amžiaus, taigi mažėjant pasekėjų nustojo eiti jų laikraštis, turimus namus jie turėjo parduoti. Taip baigėsi „pažangiųjų“ lietuvių veikla.

Atvykstantiems po karo į Kanadą iš pabėgėlių stovyklų Vokietijoje buvo lengva gauti darbus. Mat visur trūko darbo jėgos. Turėdami darbus,

pirko namus, steigė organizacijas, plėtėsi lietuviška veikla, imta leisti laikraščius. Šv. Jono bažnyčia negalėjo sutalpinti visų parapijiečių. Sumanyta steigti kitą parapiją, kuri pasistatė šventovę. Įsisteigė ir trečioji parapija, kurioje susibūrė iš Lietuvos atvykusieji evangelikai. Vyrai, atlikę pagal sutartį darbus miškuose, tiesiant geležinkelius ir aukso kasyklose, vykdavo į miestus, kur greitai gaudavo darbus. Merginos

dirbo pagal sutartį ligoninėse ir tarnaitėmis šeimose. Pradėjo kurti šeimas. Kaip pasakojo tuometinis klebonas, šeštadieniais vykdavo daug vestuvių. Vieną šeštadienį sutuokė aštuoniolika porų. Sutartu laiku atvykusioji pora su palyda eidavo prie altoriaus santuokai. Taip nuo ryto iki vakaro tuokėsi.

Pradėtas leisti katalikų draugijos laikraštis, kurio redakcija gavo patalpas klebonijos rūsyje. Lietuviška mokykla su nedideliu mokinių skaičiumi šeštadieniais veikdavo parapijos salėje. Pradėjo veiklą didelis mišrus choras, tautinių šokių ansamblis. Šeimos augino vaikus, leido į šeštadieninę mokyklą. Padaugėjęs mokinių, parapijos salėje neužteko vietos. Mokykla veikė šeštadieniais, mokytojais dirbo vaikų tėvai, kurie mokytojavę Lietuvoje. Kai patalpos pasidarė per mažos, bendruomenės vadovybė kreipėsi į švietimo ministeriją leisti naudotis mokykla, kuri šeštadieniais buvusi laisva. Mokykloje kiekviena klasė gavo po kambarį. Taip prasidėjo tikras mokymas. Kai pradėjo lankyti visų šeimų vaikai, daug metų mokinių skaičius viršijo šešis šimtus. Mokykla pavadinta Maironio šeštadienine. Laikui bėgant, mokinių mažėjo. Šeštadieninė mokykla veikia ir dabar, tik moksleivių skaičius sumažėjęs iki maždaug šimto. Lankantys lietuvišką mokyklą baigia aštuonias klases. Paskui lanko lituanistinius kursus, kur gauna gimnazijos lygmens užsienio kalbos diplomą. Toks diplomats teikia kreditų stojant į aukštąsias mokyklas, universitetus ir kolegijas. Švietimo ministerija mokytojams moka atlyginimą nuo nustatyto mokinių skaičiaus. Likusieji mokytojai ir pagalbininkai gauna atlyginimą iš mokyklos pajamų. Mokyklai išlaikyti lėšų skiria lietuvių įstaigos, bankeliai, bendruomenė, parapijos ir fondas.

(Bus daugiau)

Iš asmeninio albumo

Pečiulių šeima ūkininkavimo pradžioje

Iškeliavusi su bundančiu pavasariu

VIDA JOLANTA STANKEVIČIENĖ

*Negrįžtamai išeina artimieji
Ir niekad nesutiksi jų gyvenimo kely,
Nors taip norėtysi tą laiką sustabdyti,
Pabūt su tais, kurių susigrąžinti negali...*

Šių metų balandžio 1 dieną į amžinybę iškeliavo Klevų kaimo gyventoja Julija Marcinkevičienė. Ji gimė 1935 metų spalio 7 dieną Antano ir Katrės (Dzidolikaikaitės) Šliaužių iš Kampuočių kaimo šeimoje. Šliaužiai susilaukė 10 vaikų, bet Onutė ir Vincukas mirė dar maži. Sveiki užaugo Anelė (mirusi), Juozas, Julija (mirusi), Jonas (miręs), Ciliutė, Antanas, Gintas ir Onutė.

Julija baigė 4 klases, mokėsi Pristavonių kaime pas Balytus. Jos vaikystė buvo nelengva, reikėjo padėti atlikti sunkius ūkio darbus, ganyti žąsis, kartu dar prižiūrėti jaunesnį brolių ar sesutę. Teko pergyventi ir karą. Nuo pat mažens Julija pasižymėjo neeiliniais gabumais. Ji, vyresnės sesės Anelės pamokyta, pradėjo siūti ir mielai tai darė. Buvo išgarsėjusi kaip kruopšti siuvėja. Siuvo tol, kol leido sveikata.

1956-ųjų gegužės 10 d. Julija susituokė su pamiltuoju Jonu Marcinkevičiumi iš Klevų kaimo. Jie susilaukė dviejų vaikų –

Onutės ir Vito. Dukra Onutė iškėjo už Juozo Radzevičiaus ir išėjo į marčias į Pristavonis. Užaugino dvi dukras ir du sūnus. Sūnus Vitas paveldėjo tėviškę. Jis vedė iš Navinykų kilusią Marytę Nevulytę. Susilaukė šešių vaikų – penkių dukrų ir sūnaus.

Julija buvo nepaprastai darbšti. Atlikusi ūkio darbus skubėjo siūti, nes be galo mėgo. Eidavo ir į talką pas kaimynus, kad paskui ateitų pas juos į talką ar javus kultti, ar bulves kasti. Mėgo juokauti, buvo linksma

ir rūpestinga, padėjo užauginti anūkus, mielai siūdavo jiems drabužius, gamindavo. Labai mylėjo savo kaimą, gamtą ir žmones. Laukdavo svečių ar užsukančių kaimynų. Skubėdavo kuo nors skaniu pavaišinti, nes buvo gera šeimininkė. Buvo laiminga, supama artimųjų, jautėsi reikalinga ir mylima.

Neturėjo ypatingų pasiekimų, bet buvo labai šilta ir gerumu spindinti moteris. Mėgo bendrauti su žmonėmis. Neabejinga buvo ir kultūrinei veiklai, mielai lankydavo vakaruškas, bendravo su jaunimu, gegužės mėnesį meldavosi prie kaimo kryžių. Ne kartą organizavo savo kluone šokius, priimdavo po savo stogu vaidintojus ne tik iš Klevų kaimo, bet ir kitų vietovių. Julija niekada neatsakydavo pagalbos organizuojant kultūrinį suėjimą, buvo paslaugi. Pasižymėjo gražiu balsu, mielai dainuodavo liaudies dainas įvairiuose susibūrimuose ir giedodavo laidotuvėse. Ne kartą buvo kalbinama giedoti Seinų bažnyčios chore, bet vis negalėjo prisiruošti. Dėl laiko stokos taip ir nepavyko prisijungti.

Prieš kelerius metus Julija pradėjo sirgti. Palaidojusi 2018 metais vyrą Joną labai išgyveno,

Julija Marcinkevičienė

Iš šeimos albumo

Julijos ir Jono Marcinkevičių vestuvių nuotrauka

o liga nesitraukė. Žinojome, kad Julija serga, betgi daugelis suserga ir pasveiksta. Ji spindėjo tikėjimu ir labai, labai norėjo gyventi. Labai mylėjo savo šeimą, vaikus, vaikaičius, provaikaičius, visada jų laukdavo. O susilaukė septynių anūkių ir trijų anūkų bei devynių proanūkių (keturių mergaičių ir penkių berniukų). Laukdavo ir savo sesių, brolių, kurie iki paskutinių Julijos gyvenimo dienų ją lankydavo ir geru žodžiu guosdavo. Gražiai ligonę slaugė šeima, sūnus Vitas ir anūikai. Ligai sukausčius visą laiką kas nors prie jos budėjo.

Deja, liga buvo stipresnė už Julijos gerus norus. Ankstyvą pavasario rytą mama, močiutė, prosenelė kambaryje prie savo šeimos užmigo amžinuoju miegu nesulaukusi 86 metų. Iki jos gimtadienio trūko kelių mėnesių. Iškeliavo iš šio pasaulio ramiai, su lengva šypsena veide.

Kiekviena netektis primena, kad praradimai yra neišvengiami. Kuo artimesnio žmogaus netenkame, tuo

skaudžiau ir akivaizdžiau pajuntame, kad viskas turi pradžią ir pabaigą. Kitų užsibaigęs gyvenimo laikas pakeičia mūsų pačių laiko išgyvenimą – iš pradžių ištęsdamas ir užpildydamas jį nerimu, gėla ir liūdesiu, o vėliau nuolat primindamas mūsų

laiko „čia ir dabar“ vertę ir prasmę. Gyvenimo be netekčių nebūna – kiekvienam mūsų tai tenka išgyventi. Prarandame ką nors brangaus, svarbaus ir reikšmingo. Mirtis – visuomet kažkieno netektis, kuri įvyksta visiems laikams, ir jos negrįžtamume ir amžinume slypi pati didžiausia viltis, kuria gyvena žmogus. Ta viltis tai tikėjimas, kad Anapily susitikime su mums brangiais žmonėmis.

Liko tik šilti prisiminimai ir ilgesys. Juk namai, kuriuose Julija gyveno, nebus tokie patys, trūks vienos vietos prie stalo, jos gerų akių ir darbščių rankų. „Žmogus išeina taip pat, kaip svečias, kurio tu laukei ir kuris paliko išeidamas gražų prisiminimą“, – rašė A. Drilinga. Gyvenimas tai kelias, tik nežinia, kiek to kelio mums duota nueiti, tai kelionė kartais per lygumas, kartais per kalnus. Savo kelyje sutinkame gerų žmonių. Julija buvo vienas iš jų. Ji paliko mumyse gražų atminimą, kuris niekad neišblės...

Julija su savo anūkais ir proanūkiais 2017 m.

Punsko valsčiaus socialinių problemų įvertinimas

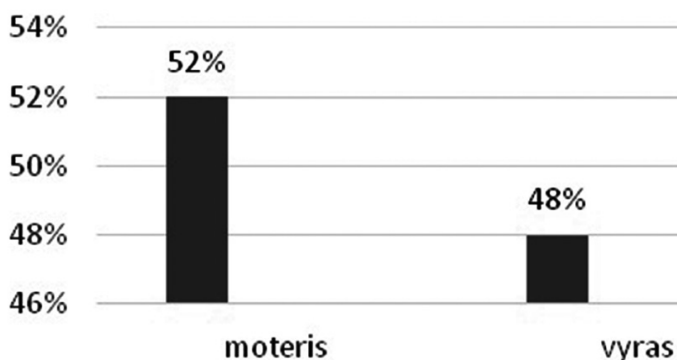
Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ 2021 m. 7 nr.

3. SUAUGUSIŲ GYVENTOJŲ TYRIMAS PUNSKO VALSČIUJE

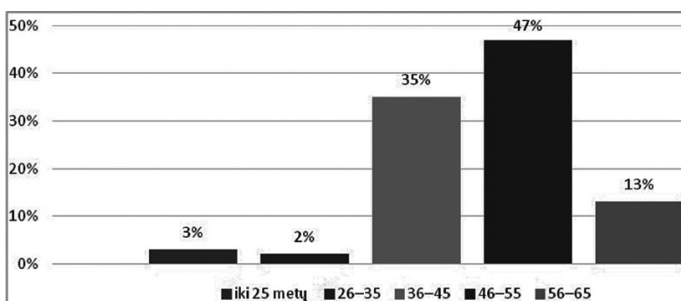
3.1 Tiriamos grupės struktūra

Tyrime, kuriuo siekiama nustatyti socialines problemas Punsko valsčiuje, dalyvavo 100 suaugusių gyventojų. 52 proc. tiriamos grupės sudarė moterys, o 48 proc. – vyrai.

1 diagrama. Lytis.

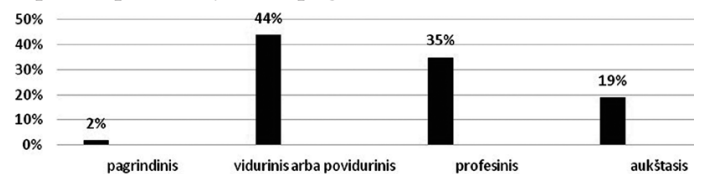
Didžiausią tiriamos grupės dalį sudarė asmenys, kurių amžius 46–55 metai (47 proc.) bei 36–45 metai (35 proc.). Respondentai, kurių amžius nuo 56 iki 65 metų, sudarė 13 proc. visų apklaustųjų, iki 25 metų amžiaus buvo 3 proc. asmenų, o 26–35 metų amžiaus kategorijoje – 2 proc. apklaustųjų.

2 diagrama. Amžius.

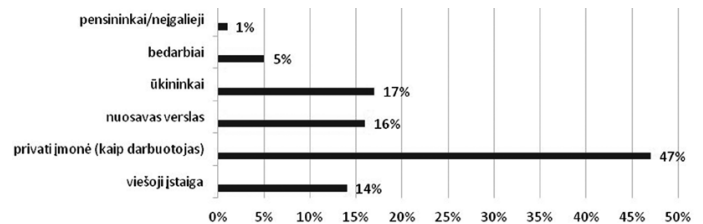
44 proc. respondentų turi vidurinį arba aukštesnįjį išsilavinimą, 19 proc. asmenų aukštąjį išsilavinimą, o 35 proc. gyventojų teigia, kad turi profesinį išsilavinimą. Likusieji

2 proc. apklaustųjų turi pagrindinį išsilavinimą.

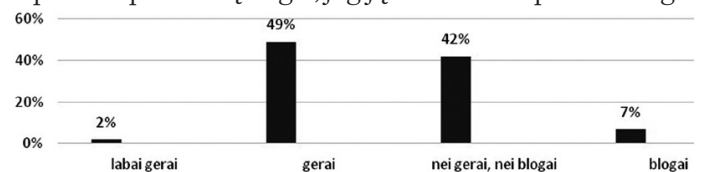
3 diagrama. Išsilavinimas.

47 proc. respondentų, tai privačių įmonių darbuotojai. 14 proc. asmenų dirba viešosiose įstaigose, o 16 proc. vykdo savo ekonominę veiklą. Be to, 5 proc. asmenų, tai bedarbiai, 1 proc. – pensininkai arba asmenys, gaunantys netekto darbingumo (invalidumo) pensiją, o 17 proc. – ūkininkai.

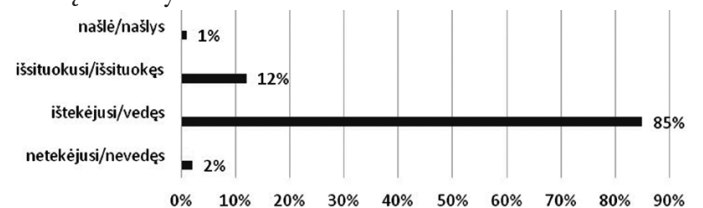
4 diagrama. Darbo vieta.

49 proc. respondentų teigiamai įvertino savo materialinę padėtį, 42 proc. pažymėjo atsakymą „nei gerai, nei blogai“, o 2 proc. apklaustųjų pateikė atsakymą: „labai gerai“. 7 proc. respondentų teigia, jog jų materialinė padėtis bloga.

5 diagrama. Kaip vertinate savo materialinę padėtį?

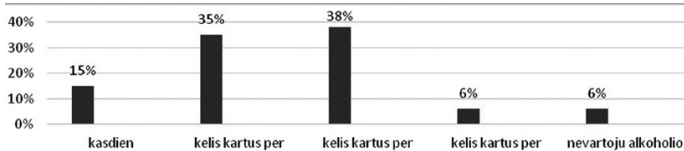
Didžioji respondentų dalis, tai ištekeję/vedę asmenys (85 proc.). Netekę/nevedę asmenys sudarė 2 proc. apklaustųjų, 1 proc. sudarė našlės/našliai, o 12 proc. – išsituokę asmenys.

6 diagrama. Šeiminė padėtis.

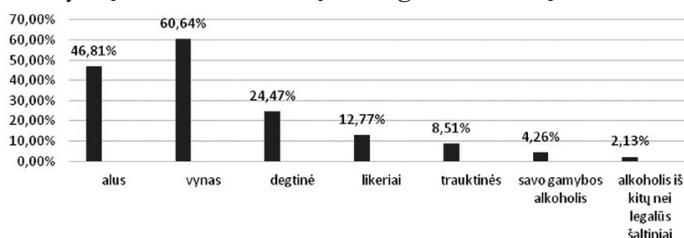
3.2 Suaugusių gyventojų požiūris į alkoholio ir nikotino vartojimo problemą

Pirmoji Punsko valsčiuje vertinama socialinė problema buvo alkoholio ir nikotino vartojimo problema. Dabartiniai laikai išskirtiniai tuo, kad niekada iki šiol žmonijos istorijoje nebuvo pastebėta tokia dinamika visose žmogaus veiklos srityse. Pasikeitė gyvenimo būdas, jo standartai, mada. Žmonės darbui, karjerai skiria vis daugiau laiko, aukodami iki šiol poilsiui ir artimiesiems skiriamą laiką. Kiekvienas asmuo bando rasti būdą, kaip sumažinti patiriamą įtampą. Vieniems puikus sprendimas bus aktyvus poilsis, o kitiems – kitokie būdai, padedantys greitai atsipalaiduoti, įgyti pasitikėjimo savimi, kartais net užsimiršti. Tokią būseną galima pasiekti, be kita ko, pavartojus alkoholio. Šiame poskyryje pristatoma, kaip gyventojai vertina minėtą problemą, bei bandoma nustatyti, koks šio reiškinio mastas. Taip pat tikrinamos respondentų žinios apie piktnaudžiavimo alkoholiu keliamą riziką. Pradžioje apklaustieji buvo paprašyti nurodyti, kaip dažnai jie vartoja alkoholį. 15 proc. respondentų pripažino, kad alkoholį vartoja kasdien arba kelis kartus per savaitę (35 proc.). Kelis kartus per mėnesį alkoholį vartoja 38 proc. asmenų, o 6 proc. – kelis kartus per metus. Svarbu paminėti, kad 6 proc. apklaustųjų pažymėjo, jog visiškai nevalo alkoholio. Tai rodo, kad valsčiuje alkoholio vartojimo problema nedidelė.

7 diagrama. Kaip dažnai vartojate alkoholį?

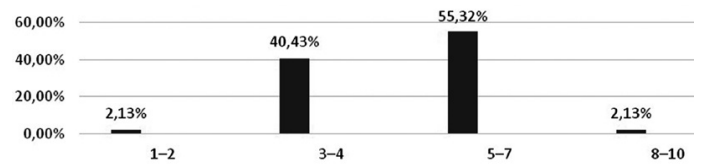
Respondentai, kurie pareiškė, kad vartoja alkoholį, dažniausiai renkasi: alų (46,81 proc.), vyną (60,64 proc.), degtinę (24,47 proc.) bei likerius (12,77 proc.) ir trauktines (8,51 proc.). Be to, 4,26 proc. asmenų vartoja savo gamybos alkoholius, o 2,13 proc. apklaustųjų pažymėjo atsakymą „alkoholis iš kitų nei legalūs šaltiniai“.

8 diagrama. Kokių alkoholio rūšių geriate dažniausiai?

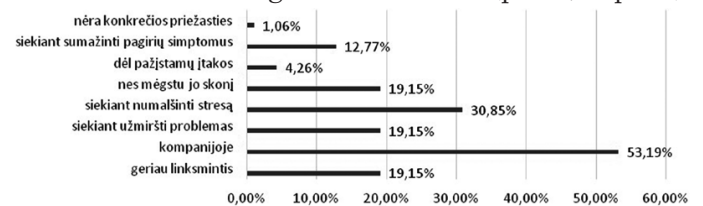
55,32 proc. apklaustųjų pasirinko atsakymą, kad vartoja nuo 5 iki 7 alkoholio porcijų vienu kartu. 40,43 proc. respondentų pareiškė, kad išgeria nuo 3 iki 4 alkoholio porcijų per dieną, kai jį vartoja, po to nuo 1 iki 2 porcijų

ir nuo 8 iki 10 porcijų išgeria po 2,13 proc. asmenų.

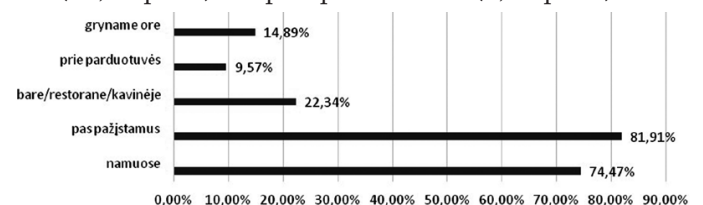
9 diagrama. Kiek alkoholio porcijų išgeriate per dieną? Viena porcija, tai stiklinė alaus (250 ml), taurė vyno (100 ml), stikliukas degtinės (30 ml).

Dažniausiai Punsko valsčiaus gyventojai alkoholį vartoja kompanijoje (53,19 proc.), siekdami numalšinti stresą (30,85 proc.), nes mėgsta jo skonį, siekdami užmiršti problemas bei norėdami geriau linksintis (po 19,15 proc.).

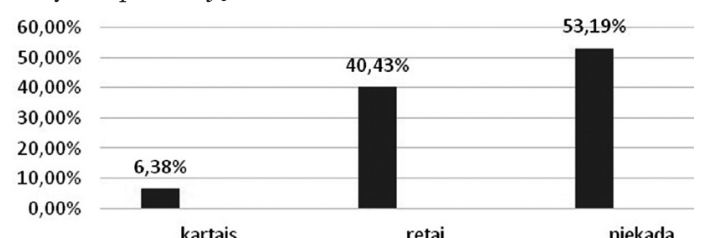
10 diagrama. Dėl kokių priežasčių vartojate alkoholį?

Be to, galima pastebėti, kad suaugę gyventojai dažniausiai vartoja alkoholį bendraudami su pažįstamais (81,91 proc.), namuose (74,47 proc.) ar bare / restorane / kavinėje (22,34 proc.), taip pat leisdami laiką gryname ore (14,89 proc.) bei prie parduotuvės (9,57 proc.).

11 diagrama. Kur dažniausiai vartojate alkoholį?

6,38 proc. respondentų pareiškė, kad kartais savo darbą atlieka pavartoję alkoholio, 40,43 proc. retai tai daro, o 53,19 proc. apklaustųjų niekada savo profesinių pareigų nevykdė pavartoję alkoholio.

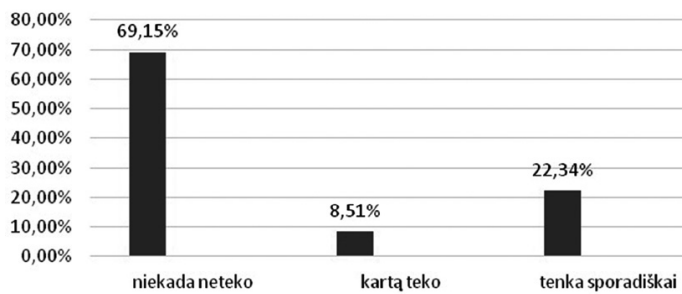

12 diagrama. Ar Jums teko vykdyti profesines pareigas pavartojus alkoholio?

Transporto priemonių vairavimas pavartojus alkoholio, tai kitas analizuojamas klausimas. 8,51 proc. apklaustųjų pripažino, kad jiems tekdavo vairuoti neblaiviems,

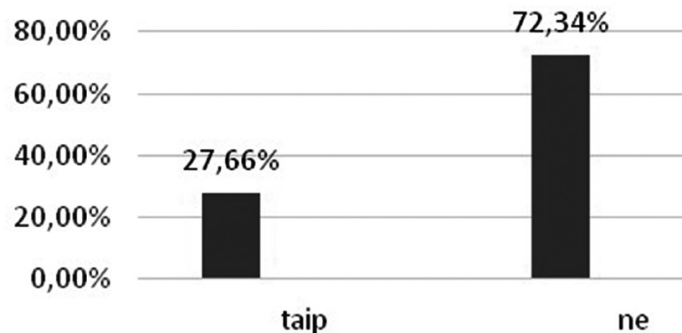

22,34 proc. asmenų tokia situacija pasitaiko sporadiškai, o likusieji 69,15 proc. apklaustųjų pareiškė, kad niekada nevairavo automobilio pavartoję alkoholio.

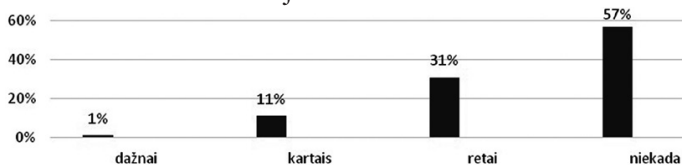
13 diagrama. Ar Jums teko vairuoti transporto priemonę pavartojus alkoholio?

Be to, 72,34 proc. respondentų niekada nesulaikė policijos pareigūnai dėl vairavimo būnant neblaiviems.

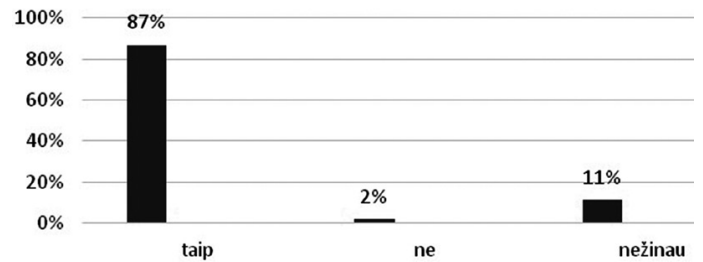
14 diagrama. Ar Jūs kada nors buvote sulaikytas/sulaikyta už transporto priemonės vairavimą apsvaigus nuo alkoholio?

Respondentai ne tik patys sėda prie vairo būdami neblaivūs, bet ir kai kuriems asmenims teko matyti tokią situaciją. 11 proc. asmenų kartais matydavo situacijas, kai kas nors vairuodavo transporto priemonę būdamas neblaivus. 31 proc. respondentų pripažino, kad susiduria su tokiomis situacijomis, bet retai, o 57 proc. apklaustųjų niekada su tokia situacija nesusidūrė.

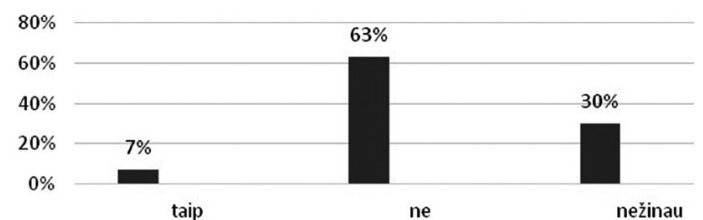
15 diagrama. Ar Jums teko matyti, kad kas nors vairuotų transporto priemonę neblaivus?

Gera žinia ta, kad 87 proc. gyventojų žino, jog alkoholio vartojimas nėštumo metu turi įtakos kūdikio vystymuisi, o priešingai mano 2 proc. asmenų. Be to, 11 proc. apklaustųjų nemokėjo atsakyti į šį klausimą.

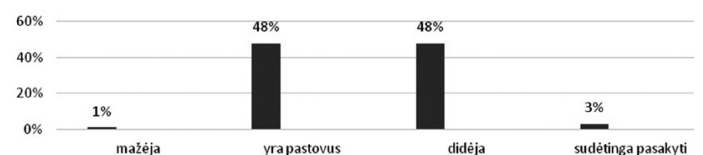
16 diagrama. Ar, Jūsų nuomone, alkoholio vartojimas nėštumo metu turi įtakos kūdikio vystymuisi?

Paklausus gyventojus, ar Punske valsčiuje jie mato nėščias, kurios vartoja alkoholį, didžioji jų dalis (63 proc.) atsakė, kad tokių situacijų nebūna. 7 proc. respondentų pareiškė, kad matydavo nėščias moteris tokiomis aplinkybėmis. Likusieji 30 proc. apklaustųjų negali atsakyti į šį klausimą, nes neturi žinių.

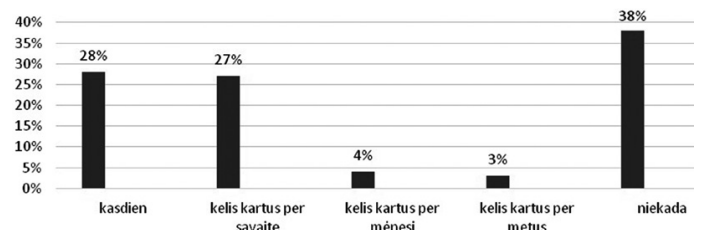
17 diagrama. Ar savo vietovėje matėte alkoholį vartojančias nėščias moteris?

Kalbant apie alkoholio suvartojimo kiekį Punske valsčiuje, tai po 48 proc. gyventojų pareiškė, kad per pastaruosius metus suvartojamo alkoholio kiekis, jų nuomone, didėja arba yra pastovus. 1 proc. asmenų teigia, kad mažėja, o 3 proc. respondentų nemokėjo atsakyti į šį klausimą.

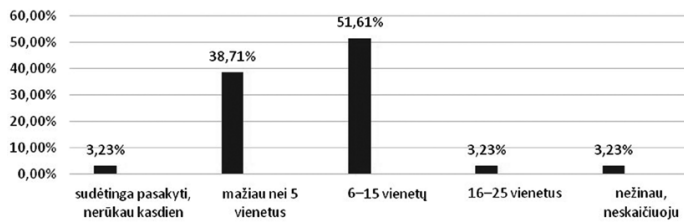
18 diagrama. Įvertinkite, ar suvartojamo alkoholio kiekis per pastaruosius kelerius metus Jūsų vietovėje...

Vėliau gyventojų buvo paklausta, kaip dažnai jie rūko cigaretes. 28 proc. apklaustųjų rūko kiekvieną dieną, o 38 proc. nerūkė niekada. Be to, 27 proc. asmenų rūko kelis kartus per savaitę, 4 proc. – kelis kartus per mėnesį ir 3 proc. – kelis kartus per metus.

19 diagrama. Kaip dažnai rūkote cigaretes?

Paklausus gyventojų, kiek cigarečių jie surūko per dieną, dažniausiai atsakydavo: nuo 6 iki 15 vienetų (51,61 proc.) bei mažiau nei 5 vienetus (38,71 proc.).

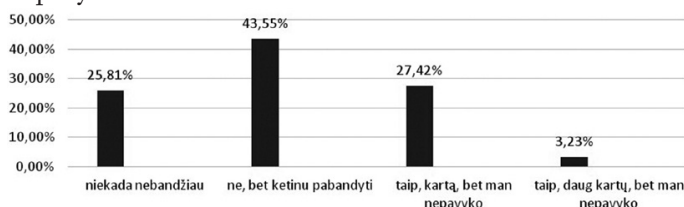
20 diagrama. Kiek cigarečių surūkote per dieną?

Visi respondentai buvo paklausti, kada paprastai užsirūko. Dažniausiai gyventojai atsakė: patirdami stresą (53,23 proc.), vartodami alkoholį (51,61 proc.) bei kompanijoje (33,87 proc.). Be to, gyventojai užsirūko dėl malonumo bei nuobodulio ar neturėdami ką veikti (po 11,29 proc.).

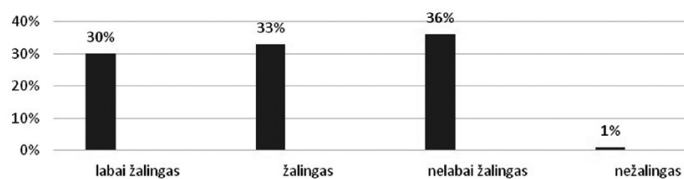
21 diagrama. Kada dažniausiai rūkote?

Be to, gyventojai, atsakydami į klausimą, ar bandė mesti rūkyti, dažniausiai atsakydavo, kad ketina pabandyti mesti rūkyti (43,55 proc.) arba kartą jau bandė tai padaryti, bet jiems nepavyko (27,42 proc.). Likusieji respondentai (25,81 proc.) niekada nebandė mesti rūkyti, o 3,23 proc. apklaustųjų bandė tai padaryti daugelį kartų, bet jiems nepavyko.

22 diagrama. Ar kada nors bandėte mesti rūkyti?

Paklausus gyventojus, kaip jie vertina cigarečių rūkymo kenksmingumą, didžioji jų dalis atsakė, kad šis įprotis labai žalingas (30 proc.) arba žalingas (33 proc.) bei nelabai žalingas (36 proc.). Be to, 1 proc. apklaustųjų teigia, kad šis įprotis nėra žalingas.

23 diagrama. Kaip vertinate cigarečių rūkymo žalą sveikatai?

(Bus daugiau)

2021 m. kovo 31 d. į amžinybę iškeliavo mūsų mylima Mamytė, Močiutė, Promočiutė
A. A. NATALIJA PEČEKIENĖ
iš Vaitakiemio.

*Pasakyk, saulele, kodėl žemė tyli,
Kai brangų žmogų atima iš mūsų?
Erškėčiuotą kelių eitum,
Kad tiktai sugrįžtu vėlei į namus...*

Nuoširdžiai dėkojame visiems, dalyvavusiems laidotuvėse: giminėms, kaimynams, pažįstamiems. Ačiū giesmininkams, kunigams. Ačiū Seinų ligoninės Vidaus ligų skyriaus personalui, Punsko gydytojai, „Carito“ seselėms. Dėkojame už užuojautos žodžius, aukas, maldas bei Velionės palydėjimą į amžinojo poilsio vietą.

Liūdentys dukra Teresė ir sūnus Petras su šeimomis

2021 m. balandžio 1 d. į amžinybę iškeliavo
A. A. JULIJA MARCINKEVIČIENĖ
iš Klevų.

*Amžiams užsimerkė Tavo akys,
Lūpos neprabils jau niekada.
Liko tuštuma, liepsnelės žvakiių
Ir prisiminimas – lyg negyjanti žaizda.*

Nuoširdžius padėkos žodžius tariame giminėms, kaimynams, artimiesiems už maldas, gėles, užuojautos žodžius, aukas ir Velionės palydėjimą į paskutinę kelionę. Nuoširdžiai dėkojame Seinų chorui už bažnyčioje sugiedotą rožančių.

Liūdentys dukra Onutė ir sūnus Vitas su šeimomis

**PARDUODAME
grūdus ir malkas**

(sukapotas ar supjautas).

Galimas pristatymas į vietą.
Išrašome sąskaitas.

**Teirautis tel. +370 682 12 786, +48 572 076 273;
el. p. vidas.varnelis@gmail.com**

Lietuvos žiniasklaida

2021 04 09–25

Neteisėti dukart vykę tiesioginiai merų rinkimai, pensijos nuo 72 metų bei koronavirusas ir Vyriausybės kritika – šalies žiniasklaidoje vyravusios temos.

Nors Lietuvoje vyko jau du tieioginiai merų rinkimai (pirmieji 2015 m., iki tol merus rinkdavo savivaldybių tarybos), tačiau tik dabar Konstitucinis Teismas (KT) paskelbė, jog tai prieštarauja Konstitucijai. Dėl šio klausimo į KT kreipėsi 46 praėjusios kadencijos parlamentarai: konservatoriai, liberalai, „darbiečiai“, buvę „tvarkiečiai“. Šis KT nutarimas įsigalios 2023 m. gegužės 3 d. Tai reiškia, kad šiuo metu pareigas einantys merai galės dirbti iki kadencijos pabaigos.

„Tačiau 2023 metais tiesioginiai savivaldybių merų rinkimai bus įmanomi tik tuo atveju, jeigu iki tol bus padarytos atitinkamos Konstitucijos 119 straipsnio pataisos“, – pažymėjo teismas. Kaip tokiais atvejais būna, atsirado tokių, kurie, pasirodo, jau tada, Seimui priimant įstatymą, buvo sąmoningesni nei kiti bei smarkiai abejoję, o dabartinis Vilniaus meras Remigijus Šimašius, anot portalo delfi.lt, „sulaukęs daug žurnalistų klausimų dėl šio sprendimo, surengė trumpąją spaudos konferenciją“. Konferencijos metu nepamiršo pasigirti: „Prieš septynerius, kai buvo priimtinėjamas šis įstatymas dėl tiesioginių merų rinkimų, buvau vienintelis Seimo narys, kuris nebalsavo už jo priėmimą.“ Pasak jo, ir tada, ir dabar jis supranta, kad įstatymas buvo sunkiai suderinamas su Konstitucija ir truputį „pritemptas“. R. Šimašiaus nuomone, arba reiktų įteisinti mero poziciją Konstitucijoje, arba nustatyti, kad vis dėlto nėra tiesioginių mero rinkimų, ir grįžti prie senosios tvarkos. „Aišku, čia žmonėms vertinti, ir jie iš esmės tą

vertinimą išsakė. Seimas turės darbo“, – žiniasklaidai kalbėjo politikas.

Žurnalistus domino ir konservatoriai, kurie prieš dvejus metus buvo pagrindiniai veikėjai, kreipiantis į KT. Kaip jie jaučiasi, ką mano šiandien, po Teismo nutarties?

Organizuotos piliečių apklausos tiek spaudoje, tiek kitose žiniasklaidos priemonėse rodė aiškią jų nuomonę – tiesioginiai merų rinkimai turi likti, nes partijų išsirenkamas meras pirmiausia ir nori būti geras politikams, gyventojų reikalai – po to. Ir dabartiniai merai, pakalbinti LNK televizijos, sakė, jog jei tiesiogiai miesto vadovo gyventojai rinkti nebegalės, tai bus spjūvis jiems į veidą. Tai sumažins gyventojų norą dalyvauti savivaldos rinkimuose, nes visuomenės pasitikėjimas politinėmis partijomis ir taip yra labai mažas. „Sunku būtų tikėtis žmonių noro savivaldoje tvarkytis taip, kaip jie nori, kai jais nepasitikima. Tai, be jokios abejonės, šiandienos demokratijoje turėtume turėti kuo daugiau politinių pareigybų, kurias tiesiogiai renka žmonės. Tos politinės pareigybės privalo žiūrėti žmonėms į akis ir jiems atsiskaityti“, – televizijai sakė Joniškio rajono meras Vitalijus Gailius. „Žmonėms nepatinka rinkti katę maišę, balsuoti už kažkokį sambūrį, partiją, jėgą. Jie nori žinoti, kas bus jų meras. <...> Žmonės nori patys išsirinkti savo lyderį ir, jei ši galimybė bus panaikinta, tai ko ten eiti“, – LNK teigė Jonavos rajono meras Mindaugas Sinkevičius.

Kad tiesioginiai merų rinkimai turi išlikti, teigė manęs ir Prezidentas Gitanas Nausėda, premjerė Ingrida Šimonytė, kiti politikai. Pasak portalo 15min.lt, G. Nausėda sakė, kad tiesioginiai merų rinkimai yra svarbūs vietos savivaldai ir stiprina instituciją,

todėl esant reikalui ragino galvoti ir apie galimą Konstitucijos keitimą. „Gerovės valstybės vienas svarbiausių prioritetų yra pilietinės galios augimas. Prezidento nuomone, tiesioginiai merų rinkimai stiprina mero institucijos svarbą vietos savivaldos raidos kontekste, didina savivaldos rinkimų aktyvumą, merų veiklos stabilumą. Prezidento nuomone, rinkimų tvarka, kai merus išrenka savivaldybės tarybos valdančioji dauguma, viso to neužtikrina“, – teigiama Prezidentūros išplatintame pranešime.

Premjerė I. Šimonytė sakė palaukanti merų rinkimų tvarką ir kvietė ieškoti galimo teisinio sprendimo. „Iš principo pačius tiesioginius merų rinkimus aš palaikau, bet jie neturėtų būti apibrėžti vienu sakiniu vietos savivaldos įstatyme. Kviečiu dėl merų rinkimų rasti tokį sprendimą, kuris atitiktų Konstituciją arba būtų joje įtvirtintas“, – naujienų agentūrai BNS teigė premjerė.

Įteisinant tiesioginius merų rinkimus Seimo opozicijos lyderis, „valstiečių“ atstovas Saulius Skvernelis sakė matęs ir referendumo galimybę. „Manau, kad reikės imtis sprendimų, kad tiesioginiai merų rinkimai liktų <...>. Tai yra svarbus pasirinkimas, žmonės renka savo bendruomenės lyderį, jų nuomonė – svarbiausia“, – BNS sakė S. Skvernelis.

Įdomiausia, kad nuomonei, jog patys gyventojai turi išsirinkti savo merą, pritarė ir kalbinti konservatoriai, kurių buvo daugiausia tarp 46 pasirašiusių kreipimąsi į KT 2015 metais. Parašą po kreipimosi tekstu tada padėjo ir dabartinė premjerė I. Šimonytė. „Pasirašiau kaip Seimo narė dėl to, kad toks kreipimasis turi pagrindo, ir tiek“, – LNK žinioms sakė ministrė pirmininkė. Parašą 2015 m. padėjo ir

dabartinė Seimo Pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen, nors sako palaikanti tiesioginius merų rinkimus. O pasirašė po kreipimosi tekstu todėl, kad būtų aišku, prieštarauja tiesioginiai merų rinkimai Konstitucijai ar ne. „Tai, kad visuomenėje tiesiogiai rinkti merai sulaukia didesnio palaikymo, aktyvesnio rinkėjų dalyvavimo, vertindama šiuos argumentus pati pasisakau už tai, kaip yra dabar“, – sakė liberalė Seimo Pirmininkė.

Tiesa, kai kurie LNK žinių kalbinti merai buvo įsitikinę, kad netiesioginiai merų rinkimai yra palankiausi būtent konservatoriams. Tokios pačios nuomonės laikėsi ir ne vienas politologas, kalbintas „Žinių radijo“ laidose. Nors buvęs Kauno meras (tiesa, ne gyventojų išrinktas), Seimo narys Andrius Kupčinskas BNS sakė, jog „nei aš, nei TS-LKD nėra nusistačiusi prieš tiesioginius merų rinkimus, tačiau tai turi atitikti aukščiausią valstybės įstatymą – Konstituciją, todėl sieksime bendro sutarimo šiuo klausimu“. Jis tikino pasisakantis už tiesioginius merų rinkimus, bet vertinantis ir argumentus, kad „atstovaujamoji demokratija turi būti įgyvendinama per tarybą, o vykdomoji institucija yra administracijos direktorius“.

Nors visos partijos Seime lyg ir sutaria, jog reikia imtis veiksmų, kad tiesioginiai merų rinkimai išliktų, žurnalistų kalbinti politologai sakė, jog tam gali būti sudėtinga sutelkti politinę valią. „Aš manau, kad turbūt turėtų atsirasti konsensusas, kad tiesioginių merų rinkimų reikia, bet kur gali būti iššūkis, tai sutarti dėl teksto, kuris būtų tame 119 straipsnyje, kaip jis turi būti pakeistas. Aš manau, dėl to ginčų gali būti nemažai ir tų iečių bus sulaužyta ne viena“, – BNS sakė Mykolo Romerio universiteto politologė Rima Urbonaitė. Lietuvos karo akademijos politologė Jūratė Novagrockienė kalbėjo, jog susitelkti gali būti sudėtinga dėl esamos situacijos, kai didelės dalies politikų dėmesio pareikalauja koronaviruso pandemija.

DĖKOJAME

Onutei ir Petru Venslauskams

iš Kreivėnų už velykinę dovanėlę – auką „Aušros“ reikalams.

„Aušros“ redakcija

„Kad ir ką tu bedarytum, viskas atsisuka prieš tave, tu esi tos situacijos įkaitas“. Taip prieš keletą savaitių apie I. Šimonytės vadovaujamos Vyriausybės padėtį kovojant su koronavirusu kalbėjo politologė R. Urbonaitė. Be abejo, sutikdama vadovauti ministrų kabinetui tokiu itin sunkiu valstybei laiku, I. Šimonytė suprato, kad jos kabinetui lengva tikrai nebus. Kaip įprasta, naujai valdžiai suteikiama šimtas dienų nekritikavimo. Bet I. Šimonytės kabinetui nebuvo ramybės nuo pirmųjų dienų. Jos negailėjo nei politikai, nei eiliniai piliečiai, nei verslas, kuris dažnai Vyriausybės sprendimuose išvelgdavo logikos trūkumų.

Netrūko kritikos ministrų kabinetui ir jo vadovei dėl kovos su koronavirusu ir šįkart. „Užsipulė Šimonytės Vyriausybę: tokios netvarkos dar nėra buvę, ministrai – lyg iš Mėnulio“. Taip pavadintame straipsnyje portale delfi.lt rašyta: „Opozicinės Socialdemokratų partijos vicepirmininkė, europarlamentarė Vilija Blinkevičiūtė sako, kad Vyriausybė nesugeba valdyti skiepavimo proceso, ir ragina kuo greičiau keisti visuomenės informavimą apie pandemiją sutelkiant jį vienoje rankose.“

„Reikia turėti geležinę kantrybę, kad sugebėtum suprasti, kieno paskelbta karantino tvarka, kada ir kam galioja, kas dabar turi teisę skiepytis, o kas lauks „masinės vakcinacijos“. Nesibaigiantis chaosas“, – teigia V. Blinkevičiūtė.

<...> „Kai kurie ministrai ir merai komunikuoja taip, lyg ne jų partijos

būtų valdančiosios – ir Vyriausybėje, ir Seime. Jie lyg iš kažkur, iš Mėnulio, ne jie Vyriausybėje. Žmonėms reikia aiškios, patikimos informacijos. Gal manoma, kad visi žmonės dieną naktį sėdi internete ir tikrai supranta, ką pasakė trys ministrės rytą ir vakare, premjerė ar sveikatos apsaugos ministras?“ – klausė V. Blinkevičiūtė.

Tiesa, kritika dėl komunikacijos Vyriausybei iš visų pusių reiškiamą nuo pat kadencijos pradžios. Tačiau, I. Šimonytės nuomone, visiems bet kuriuo atveju įtikti nepavyks, todėl ministrė pirmininkė sakė nesiimanti vertinti, ką Vyriausybei reikėtų tobulinti, viešinant su pandemijos valdymu susijusias žinutes visuomenei.

O buvęs Seimo pirmininkas Arūnas Valinskas TV3 televizijos laidoje „Karštai su tv3.lt“ sakė, jog I. Šimonytė situacijos kovojant su koronavirusu nevaldo ir žmonės ima tai jausti. Jis teigė, jog premjerėi jautė didelę simpatiją, tačiau dabar yra linkęs sutikti, jog galbūt kadaise eitas finansų ministrės kelias jai tiko labiau nei dabartinis ministrės pirmininkės. Buvęs politikas akcentavo vidinį nesusikalbėjimą tarp Vyriausybės narių. Anot jo, ima atrodyti, kad Vyriausybėje vyksta lenktynės – kuris išėjęs kuo daugiau gerų naujienų ir kuo anksčiau praneš. „Seimo narių nesuvaldysi – virš Seimo nario tik dangus. Bet yra ministrai, ir susirinkę 14 ministrų ir premjeras nesugeba išsiaiškinti, kad elgiamės taip, ir neleiskime tų naujienų, kurios sugriauna mūsų solidžios kompanijos, kuri dirba su pandemija, įvaizdžio.“